

MINA RÄTTIGHETER

**Guide om rättsliga frågor för
en minnessjuk person och
dennes närstående**

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Hälsningar från författarna	3
När klient, när patient?	4
I socialservice pratar vi om klienter	4
Inledning av socialserviceärendet	5
Bedömning av servicebehov	5
Planer	6
Beslut om kommunal socialservice	6
I hälso- och sjukvården talar vi om patienter	8
Att söka vård och bedömning av servicebehov	8
Planering av vård	9
Tillgång till vård	9
1. KAMRATSTÖD FRÅN FÖRSTA STUNDEN	10
Anpassningsträning som hjälp till ändringar i vardagen	11
Stöd och information från Minnesföreningen	12
2. BEKANT MED FORMER AV EKONOMISKT STÖD	13
Bostadsbidrag för pensionstagare	14
Vårdbidrag för pensionstagare	14
Skatteavdrag	14
Läkemedelsersättningar och läkemedelstak	15
3. ATT FÖRBEREDA SIG JURIDISKT	16
Intressebevakningsfullmakt	17
Vårdvilja	19
4. HJÄLP SOM FINNS ATT FÅ HEM	21
Hemtjänsten hjälper i vardagen hemma	22
Ändringsarbeten i bostaden och hjälpmedel främjar boende hemma	23
Ersättning från kommunen för kostnader av ändringsarbeten i bostaden	23
Ersättning från kommunen för kostnader vid inköp av maskin eller apparat	24
Understödför reparation av bostad som beviljas av Ara	25

5. HJÄLP OCH STÖD FÖR ETT SJÄLVSTÄNDIGT LIV	27
En personlig assistent hjälper till att förverkliga egna val i vardagen	28
Stöd och hjälp för rörlighet utanför hemmet	29
Tjänster som stöder rörlighet	30
Färdtjänst	30
Parkeringsstillstånd för bil	31
6. AKTIVITETER UNDER DAGARNA	32
Dagverksamhet för äldre	33
Dagverksamhet för personer i arbetsför ålder	33
7. SOM ANHÖRIG TILL EN MINNESSJUK PERSON	35
Närståendevård är ett alternativ för att ordna vården av en minnessjuk person	36
8. OM DET INTE ÄR MÖJLIGT ATT BO HEMMA	38
Korttidsvård	39
Serviceboende	39
Institutionsvård	40
9. HJÄLP I PROBLEMSITUATIONER I SOCIALSERVICE OCH HÄLSO- OCH SJUKVÅRD	42
Anmärkning	43
Klagomål till tillsynsmyndighet för social- och hälsovård	44
Sökande av ändring	48
Hjälp från vem?	49
Socialombudsman	49
Patientombudsman	49
10. INTRESSEBEVAKNING	50
MINA RÄTTIGHETER - CHECKLISTA	53

HÄLSNINGAR FRÅN FÖRFATTARNA

I din hand håller du Minnesförbundets Mina rättigheter-guide, vars bakgrund vi först vill berätta lite kortfattat om. Vi har märkt att det kan vara svårt för en minnessjuk person att få lättbegriplig information om olika tjänster och förmåner som man eventuellt är berättigad till, särskilt inom socialservice samt i hälso- och sjukvården. Informationen som finns är ofta ganska spridd och juridisk text kan vara besvärlig att tolka. Därför har vi utarbetat denna guide för att hjälpa dig i dessa frågor. I den här guiden har vi samlat information om olika tjänster och förmåner som du som minnessjuk eller som närstående kan ha nytta av eller som du kan ha rätt till. Vi har inte tagit med alla möjliga tjänster och förmåner, utan vi har strävat efter att välja de viktigaste. Exempelvis om rehabilitering hittar du mer information i Minnesförbundets guide 'Livet med en minnessjukdom' och i andra publikationer från Minnesförbundet.

Det är viktigt att komma ihåg att minnessjukdomsdiagnosen inte automatiskt ger dig rätt att få tjänsterna. Vid beviljande av många tjänster får kommunen eller annan myndighet överväga om tjänsten beviljas eller inte. För vissa tjänster definierar lagen strikta villkor för vem som ska beviljas tjänsten. Dessa villkor har vi inte kunnat behandla uttömmande i denna guide. Däremot har vi vid varje tjänst berättat vilken myndighet som ansvarar för att bevilja tjänsten eller stödet, och hur du kan reda på dina möjligheter och rättigheter att få denna tjänst.

Informationen i guiden baseras på gällande lagstiftning vid utarbetandet av guiden (08/2019). En eventuell social- och hälsovårdsreform kommer antagligen att förändra organisationen av kommunal socialservice och hälso- och sjukvård. I och med lagstiftningsprojekten kring social- och hälsovårdsreformen, såsom exempelvis reformen av handikappservicelagen, kan informationen i guiden ändras delvis.

Vi har presenterat temahelheter i guiden och grupperat dem enligt specifika livssituationer och sjukdomsstadier. Exemplet som beskrivs i guiden är fiktiva, men motsvarar situationer i det verkliga livet. Du bör läsa igenom guiden senast i ett tidigt skede av sjukdomen så att du kan dra nytta av dina rättigheter och förmåner så bra som möjligt. Vi hoppas att du efter att ha läst guiden har information om vilka former av stöd och förmåner du kan ansöka om och var dessa ska sökas. Vi berättar också var du kan hitta mer information om varje stödform eller förmån. I guiden finns också instruktioner om hur du kan göra om du upplever missförhållanden i socialservice samt i hälso- och sjukvård. Likaså finns det tips om vilken typ av dokument du kan upprätta för att förutse en situation där du inte själv kan fatta beslut om alla dina angelägenheter eller sköta dina ärenden. I slutet av guiden finns en checklista som hjälper dig att kontrollera att dina rättigheter förverkligas.

Jasmiina Jokinen och Anna Valkeajoki

Författarna har arbetat som juridiska experter i Minnesförbundets projekt Arjen asiamies 2017–2019.

NÄR KLIENT, NÄR PATIENT?

Minnessjukdomen förändrar livet och i denna nya situation finns det stöd och hjälp att få även enligt lagen. Med minnessjukdomen kan du behöva mer socialservice och hälsovård än tidigare, som exempelvis hemtjänst, stöd i ändringsarbeten hemma och besök på läkarmottagning. I den här delen går vi igenom dina rättigheter som klient hos socialservice samt som patient i sjuk- och hälsovården. Dessutom reder vi ut vad som händer efter att ärendet om socialservice tagits upp till behandling eller efter sökande av vård, hurdana planer man ska upprätta för dig i socialservice och hälsovård samt vilka tidsfrister som gäller för dessa ärenden.

När du söker eller får socialservice och hälsovård har du en särskild ställning som klient i socialservice eller som patient i hälsovården. Du har vissa rättigheter som klient och patient, såsom rätt att delta i handläggningen av ditt ärende, rätt att få information och rätt att få ett skriftligt beslut i ditt ärende. Du kan ha nytta av att känna till dessa rättigheter speciellt i problemsituationer. Lagen ger också ramar för hur ditt ärende om socialservice eller hälsovård ska gå vidare och hurdana dokument man ska upprätta för dig. När du känner till dessa regler är det lättare för dig att följa hur ditt ärende fortskrider och du kan delta i planeringen av dina sociala tjänster och hälsovård.

Ibland använder du både socialservice och hälsovård, och i vissa situationer smälter de samman. Socialservice och hälsovård omfattas av olika lagar och förordningar. Även dina rättigheter är olika i olika situationer beroende på om du använder socialservice eller hälso- och sjukvård. Därför är det viktigt att skilja på när du är klient och när du är patient.

I SOCIALSERVICE PRATAR VI OM KLIENTER

Socialservice är tjänster som exempelvis besök av hemtjänsten hemma hos dig och tjänster för att hjälpa dig med rörlighet. När du söker eller använder sociala tjänster är du klient.

Du är klient hos socialservice från det att ditt ärende tas upp i socialservice, till exempel på grund av en ansökan eller anmälan, eller när du får sociala tjänster. Du är klient exempelvis redan då du får vägledning och rådgivning om sociala tjänster av en anställd hos kommunen, till exempel en servicehandledare.

BEKANT MED TERMERNA

Socialservice innefattar vanligen alla sociala tjänster såsom tjänster man får hemma, tjänster för boende och tjänster som stöder rörligheten. De mest centrala lagarna som reglerar socialservice är socialvårdslagen och lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården.

Service för äldre är en del av socialservicen och den är avsedd för åldrande klienter i socialservice. Man kan inte direkt få service med stöd av äldreomsorgslagen (= lagen om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre), utan lagen säkerställer att speciella behov hos åldrande klienter och patienter uppmärksammas i socialservice och hälsovård. Det finns ingen åldersgräns för äldreomsorgen, men enligt äldreomsorgslagen avser äldre befolkning personer som uppnått ålder som berättigar till ålderspension.

Handikapptjänster är också en del av socialservicen och de är avsedda för handikappade klienter inom socialservice. Även minnessjukdom kan ge rätt till handikapptjänster. I handikappservicelagen och handikappserviceförordningen definieras servicespecifikt vem som har rätt att få handikappservice och med vilka villkor.

INLEDNING AV SOCIALSERVICEÄRENDE

Ditt ärende om sociala tjänster kan inledas till exempel när du ansöker om en socialtjänst såsom hemtjänst eller stöd för närståendevård, eller när en anställd på socialservice på annat sätt informeras om att du kan behöva sociala tjänster.

Kommunens anställda inom socialservice har skyldighet att vägleda och ge råd om sociala tjänster som underlättar din vardag. Det lönar sig att modigt ta kontakt med kommunens socialservice om det är svårt att överblicka det stora urvalet i kommunens sociala tjänster eller om det känns som att du inte vet var du ska börja söka efter olika tjänster.

MEDDELANDE OM BEHOVET AV SOCIALA TJÄNSTER

Vissa personer, till exempel kommunala socialarbetare, hälsovårdspersonal samt polisen har skyldighet att vägleda personer som de möter som har ett tydligt behov av service att söka socialservice. I vissa situationer har dessa personer också skyldighet att anmäla en persons behov av socialservice till kommunen, utan att tystnadsplikten hindrar detta. Rätt att anmäla en människas behov av socialservice har dessutom vem som helst, utan att tystnadsplikten hindrar detta.

BEDÖMNING AV SERVICEBEHOV

Genom bedömningen av servicebehovet utreder man vilken typ av sociala tjänster du behöver från kommunen, hur mycket du behöver dem och hur länge. Bedömningen görs av en yrkesutbildad person i kommunens socialservice i samarbete med dig och vid behov med dina anhöriga och närstående. I bedömningen deltar även vid behov till exempel en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvård eller rehabilitering. Vid bedömningen av servicebehovet antecknas både socialservicens och din egen syn på vilken typ av hjälp och stöd du behöver. När man gör bedömningen måste man även annars ta hänsyn till dina önskemål och åsikter om hur tjänsterna ska organiseras. Med din tillåtelse kan man också utreda hur dina närstående kan delta och ge dig stöd.

I samband med detta får du information om vilka alternativ det finns för att förverkliga tjänsterna du behöver samt effekterna av dessa olika alternativ.

Som klient hos socialservice har du alltid rätt att få dina servicebehov bedömda om det inte är uppenbart onödigt, till exempel för att dina servicebehov nyligen har bedömts. Om din situation eller funktionsförmåga förändras till exempel med sjukdomsförloppet, kan du be om att bedömningen av ditt servicebehov uppdateras.

Tidsgränser

Bedömningen av servicebehovet ska alltid inledas utan onödigt dröjsmål efter att socialservice har informerats om att du kan vara i behov av tjänsterna. Hur snabbt bedömning måste göras beror också på hur brådskande ditt behov av tjänster är.

Om du är över 75 år eller om du får vårdbidrag med högsta belopp från FPA måste bedömningen av ditt vårdbehov börja senast den sjunde vardagen efter att du kontaktade socialservice. Samma regel gäller också när man utreder behovet av tjänster eller stödåtgärder enligt handikappservicelagen.

PLANER

När dina servicebehov har bedömts gör man en plan tillsammans med dig för att genomföra de tjänster du behöver. Syftet är att skapa en plan för att organisera dina sociala tjänster. Planen görs av en person i socialservice i samarbete med dig och vid behov med dina anhöriga, närstående och andra personer som är viktiga för dina sociala tjänster.

I planen skriver man bland annat hur du och socialservice ser på ditt behov av stöd och vilka tjänster och åtgärder du behöver, samt en bedömning av vilka sociala tjänster är nödvändiga för dig. I planen skriver man också din och den anställdes uppfattning om dina styrkor och resurser samt konkreta mål för åtgärderna som ni tillsammans kommer överens om.

Om du ger tillåtelse kan man göra en gemensam plan som övergripande täcker både sociala tjänster och andra tjänster. Det kan till exempel vara en gemensam plan för sociala tjänster och hälso- och sjukvård.

Planen granskas senare vid behov.

Du beviljas inte socialservice ännu på basen av planen, utan för dem måste det göras separata ansökningar och beslut.

Man använder ofta olika namn för planer som rör socialservice, såsom klientplan, serviceplan, rehabiliteringsplan eller service- och vårdplan.

Tidsgränser

Det finns ingen exakt tidsgräns för utarbetandet av planen. Man ska dock inte förlänga detta i onödan.

BESLUT OM KOMMUNAL SOCIALSERVICE

När kommunen beviljar dig socialservice fattas det ett beslut om detta. Beslutet fattas i allmänhet efter att dina behov av service har bedömts, det har gjorts upp en plan för organisering av tjänsterna och ansökan om tjänsten i fråga har lämnats in. Beslut ska fattas om beviljande av tjänsten samt då tjänsten nekas.

Beslutet måste motiveras och anvisningar för sökande av ändring måste bifogas. Du har alltid rätt att få beslutet skriftligt. Det är därför viktigt att komma ihåg att be om ett skriftligt beslut när du till exempel får beslutet per telefon. Utan skriftligt beslut är det praktiskt taget omöjligt att veta hur beslutet har motiverats eller att söka ändring i beslutet.

Mer information om hur man kan söka ändring av beslut som rör socialservice hittar du i den här guiden vid punkten Sökande av ändring s. 47–48.

Tidsgränser

Beslut som gäller ett brådskande ärende måste göras utan dröjsmål så att din rätt till nödvändig omvårdnad och utkomst inte riskeras. Även i andra frågor måste beslut fattas utan onödiga dröjsmål.

Beslutet om handikappservice ska fattas senast inom tre månader från ansökan.

Beslut om socialservice ska genomföras senast inom tre månader från att ärendet om socialservice togs upp till handläggning i kommunen.

AVTAL OM PRIVATA SOCIALA TJÄNSTER

Ett beslut från kommunen om beviljande av socialservice är inte det enda sättet att få sociala tjänster. Du kan skaffa dig sociala tjänster utan kommunens beslut genom att betala själv eller med servicesedel som kommunen beviljat dig och som är avsedd för att skaffa sociala tjänster.

När du skaffar sociala tjänster från en privat tjänsteleverantör, upprättas ett avtal om tjänsten mellan dig och tjänsteleverantören, till exempel ett privat servicehem. Detta avtal kan du inte söka ändring för på samma sätt som för kommunens beslut om beviljande av socialservice.

Ytterligare information om hur man kan göra i problemsituationer angående privata socialserviceavtal hittar du i denna guide vid punkten Sökande av ändring s.48.

KONTAKT MED ELLER ANMÄLAN TILL SOCIALSERVICE

Klient/dennes anhörig eller företrädare, myndighet, annan person

BEDÖMNING OM SERVICEBEHOV

Speciell uppmärksamhet bör ges bedömning av brådskande behov av hjälp

PLAN FÖR GENOMFÖRANDE AV TJÄNSTER

I samarbete med klienten och/eller dennes anhörig, närstående eller laglig företrädare

Tidsgränser och bestämmelserna i speciallagstiftningen ska beaktas

BESLUT ELLER AVTAL OM SOCIALSERVICE

Tidsgränser och bestämmelserna i speciallagstiftningen ska beaktas

Rätt att söka ändring av beslut

GENOMFÖRANDE AV SERVICE

Kommunen ordnar själv, som köptjänst, med servicesedel

Tidsgränser ska beaktas

I HÄLSOVÅRDEN TALAR VI OM PATIENTER

När du får eller använder hälsovårds- eller sjukvårdstjänster är du patient. Du har en patients rättigheter exempelvis när du besöker polikliniken eller hälsocentralen. Likaså är du patient när du skaffar ett intyg om ditt hälso-tillstånd av läkare eller skötare.

ATT SÖKA VÅRD OCH BEDÖMNING AV VÅRDBEHOV

När du behöver hälsovård ska du i första hand söka dig till din egen hälsocentral. Där bedöms ditt vårdbehov på medicinska grunder av en yrkesutbildad person i hälsovård. Om du ännu är i arbetslivet, sök vård genom företagshälso-vården som din arbetsgivare ordnar. Om du behöver specialiserad sjukvård på sjukhuset som inte är brådskande, skriver läkaren eller tandläkaren en remiss åt dig för detta.

När hälsocentralen är stängd får du i brådskande situationer vård i hälsocentralens eller sjukhusets jour.

Tidsgränser

Om man inte kan bedöma ditt vårdbehov när du första gången kontaktar hälsocentralen, måste man göra det senast den tredje vardagen efter att du tog kontakt. I brådskande fall bedömer man vårdbehovet genast.

I den specialiserade sjukvården kan bedöm-ningen av vårdbehovet ta längre tid än i primär-vården. I den specialiserade sjukvården ska bedömningen av ditt vårdbehov också påbörjas senast inom tre veckor från att remissen till specialiserad sjukvård har kommit till enheten för specialiserad sjukvård. Om bedömningen förutsätter speciella undersökningar eller bedömning av specialistläkare, får bedöm-ningen av ditt vårdbehov ta längre tid, men den ska dock genomföras senast inom tre månader från att remissen anlände.

BEKANT MED TERMERNA

Med primärvård avses vård som ges i den egna hälsovårdscentralen, till exempel uppföljning av blodtrycket.

Specialiserad sjukvård ges däremot centraliserat i sjukvårdsdistrikt, och exempelvis ledplastik i höften är specialiserad sjukvård.

Icke brådskande specialiserad sjukvård är vård som kräver kunnande av specialist i en situation där din hälsa inte är i omedelbar fara. Sådan situation är till exempel operation av starr i ögat.

Remiss till specialiserad sjukvård innebär till exempel en remiss som skrivits av läkaren på din egen hälsovårdscentral där man berättar vilken vård du behöver som kräver specialistkunnande och varför. Utifrån remissen bedömer man hur brådskande ditt behov av specialiserad sjukvård är. Du får en separat kallelse exempelvis till en operation eller annan åtgärd som din remiss gäller.

PLANERING AV VÅRD

När man har bedömt ditt behov av vård utarbe-tar man en plan för genomförandet av vården. I planen antecknar man organiseringen av vården och en tidsplan för vården. Planen görs i samarbete med dig och vid behov med dina anhöriga, närstående eller din företrädare. Man behöver inte göra en plan om det inte är nödvändigt, exempelvis om du bara behöver tillfällig vägledning och rådgivning.

Ditt samtycke behövs alltid för vården. Du måste alltid få information om ditt hälsotill-stånd, betydelsen av vården för dig, olika vård-alternativ och deras verkningar.

Om du inte kan fatta beslut om din vård eller om du inte förstår följderna av vården, utreder man din önskan med hjälp av din vårdvilja samt vid behov med dina närstående, anhöriga eller din företrädare. I oklara situationer vårdar läka-ren dig så att ditt personliga bästa säkerställs.

TILLGÅNG TILL VÅRD

Vårdpersonalen ska meddela när du får vård. De ska också berätta om tidpunkten för vården ändras.

I primärvården ska vården ordnas inom en rimlig tid. En rimlig tid beror bland annat på ditt hälsotillstånd. Vården ska dock ordnas senast inom tre månader från det att man bedömde ditt vårdbehov.

Undantag från denna tre månaders regel är munhälsovård, där vården ska ordnas senast inom sex månader från bedömningen av vård-behovet. Avvikelse från tidsfristen på tre måna-der får dock inte riskera ditt hälsotillstånd.

Om du behöver specialiserad sjukvård ska den ordnas inom sex månader från bedöm-ningen av vårdbehovet.

Ibland kan man ge dig en betalningsförbin-delse eller servicesedel som du kan använda för att söka dig till vård i en privat vårdenhet. På så sätt garanterar man att du får den vård du behöver inom tidsgränserna ovan.

KONTAKT MED HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN

Patient/dennes anhörig eller företrädare

BEDÖMNING AV VÅRDBEHOV

Tidsgränser ska beaktas

Är det primärvård eller specialiserad sjukvård?

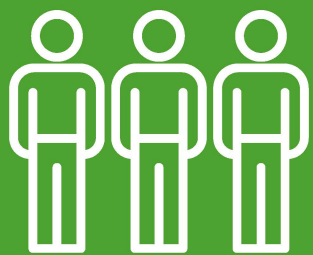
PLAN OM HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

I samarbete med patienten och/eller dennes anhörig, närstående eller laglig företrädare

TILLGÅNG TILL VÅRD

Tidsgränser ska beaktas

Är det primärvård eller specialiserad sjukvård?

1. KAMRATSTÖD FRÅN FÖRSTA STUNDEN

ANPASSNINGSTRÄNING SOM HJÄLP TILL ÄNDRINGAR I VARDAGEN

Vad?

FPA anordnar anpassningskurser på olika håll i Finland för minnessjuka människor och deras anhöriga och närstående. Syftet med kursen är att hjälpa dig och dina närstående att anpassa sig till de förändringar i livet som orsakas av minnessjukdom. Kurserna är gratis och du kan få ersättning för resekostnader från FPA.

För närvarande pågår kurserna fem dagar. På kursen möter du andra människor i samma livssituation och du får kamratstöd från andra minnesfamiljer samt viktig information om din sjukdom, olika tjänster och former av stöd.

Hur?

Du kan söka till kurserna genom att fylla i FPA:s ansökningsblankett, som du hittar på FPA:s webbplats eller så kan du hämta den på FPA:s kontor.

Du kan söka till en anpassningskurs om din minnessjukdom är i ett tidigt skede (= MMSE poängen är 23 eller högre) och du är under 76 år. Om du är intresserad av en anpassningskurs, diskutera detta med din läkare. Din läkare utvärderar dina behov av träning tillsammans med dig och ger dig ett utlåtande. När du har fått utlåtandet, lämna in det tillsammans med ansökningsblanketten till FPA.

Mer information får du på FPA:s webbplats, www.kela.fi > rehabiliterings- och anpassningskurser.

REHABILITERING

Mer information om rehabilitering och annat stöd som ordnas i din kommun får du av socialservice och på hälsovårdscentralen i din kommun.

Du kan läsa mer om rehabilitering i Minnesförbundets rehabiliteringsguide, www.muistiliitto.fi > stöd och tjänster > vård och rehabilitering.

Du kan också besöka Hälsobyns rehabiliteringshus, www.halsobyn.fi > rehabiliteringshuset.

STÖD OCH INFORMATION FRÅN MINNESFÖRENINGEN

Minnesförbundets 43 medlemsföreningar bildar ett omfattande nätverk som betjänar minnessjuka personer och deras närstående samt alla som är intresserade av minnet och minnessjukdomar.

Minneslotsarna är expert- och stödcentraler som finns i landskapen och som drivs av Minnesförbundets medlemsföreningar. Centralerna erbjuder hjälp och stöd för minnessjuka och deras närstående. Minneslotsarna bildar ett rikstäckande nätverk med verksamhet i 18 landskap.

Minneslotsarna arbetar för likvärdighet och ett bra liv för minnessjuka personer samt är aktiva inom sina landskaps nätverk. Minneslotsarna förstärker i synnerhet frivillig- och kamratstödsverksamheten kring minnessjukdomar samt säkerställer att de minnessjuka får sin röst hörd. Minneslotsarna är yrkesutbildade inom minnesarbete och de har tystnadsplikt.

Det rikstäckande nätverket och de regionala centralerna finansieras av social- och hälsovårdsmministeriet genom Veikkaus intäkter.

Du bör bekanta dig med verksamheten i Minnesföreningar och Minneslotsar i så tidigt skede som möjligt. Minnesföreningarna har mångsidiga aktiviteter på flera orter, såsom gruppverksamhet, utflykter, information, stöd, vägledning och rådgivning.

Mer information får du från din närmaste minnesförening och på Minnesförbundets webbplats www.muistiliitto.fi > stöd och tjänster > minnesföreningen nära dig.

Stödtelefonen Minneslinjen erbjuder vägledning och rådgivning på svenska om minnessjukdomar på tisdagar kl. 14–17 på telefonnumret 09 8766 550 (0,08€/min+lna). Yrkesutbildade inom minnesarbete tar emot samtalen.

Minneslinjen (Muistineuvo) betjänar på finska på samma nummer på måndagar, tisdagar och torsdagar kl.12–17.

Stödtelefonen Vertaislinja är en avgiftsfri tjänst för den minnessjukes närstående. På numret 0800 9 6000 tas samtal emot varje dag kl. 17–21 av erfarna och utbildade frivilliga, tidigare närståendevårdare till en minnessjuk person som har insjuknat i en progressiv minnessjukdom. Stödtelefonen Vertaislinja betjänar på finska.

UNDERSTÖDD SEMESTER

Tillsammans med din närstående kan du ansöka om understödd semester som ordnas av Maaseudun terveys- ja lomahuolto ry och minnesföreningarna. Syftet med semestern är att du och din närstående ska få kamrattöd, krafter och rekreation. Understödd semester ordnas ofta i ett rehabiliteringscenter eller spa. Där finns personal på plats och på dagtid eventuellt minnesföreningarnas anställda. Eftersom det är fråga om semester ligger ansvaret för din säkerhet och ditt välbefinnande hos dig själv och din närstående.

Du kan få semesterstöd på ekonomiska, hälsomässiga och sociala grunder. Vid beviljandet av stöd beaktar man dina och din närståendes inkomster och utgifter samt er livssituation samt om du och din partner har beviljats semesterstöd tidigare. Du kan få semesterstöd högst vartannat år. Deltagande i rehabilitering som ordnas av FPA hindrar inte från att söka semesterstöd. För semestern tar man ut en avgift för självrisk.

Mer information och ansökningsblankett finns på webbplatsen Maaseudun terveys- ja lomahuolto, www.mtlh.fi.

Även andra semesterorganisationer arrangerar semester för välbefinnande samt understödd semester. Du kan bekanta dig med dem till exempel på webbplatsen Lomajärjestöjen yhteistyöryhmä, www.lomajarjestot.fi

2. BEKANT MED FORMER AV EKONOMISKT STÖD

BOSTADSBIDRAG FÖR PENSIONSTAGARE

Du kan få bostadsbidrag för pensionstagare om du bor permanent i Finland, är låginkomsttagare och får pension. Bostadsbidrag kan du få för stadigvarande hyresbostad eller ägarbostad. Både dina boendeutgifter och dina egna inkomster inverkar på bostadsbidragets belopp.

Bostadsbidrag för pensionstagare ansöks hos FPA.

Ytterligare information om bostadsbidrag för pensionstagare får du på FPA:s webbplats www.kela.fi > bostadsbidrag för pensionstagare.

Om du inte är berättigad till bostadsbidrag för pensionstagare, ta reda på vilka möjligheter du har att få allmänt bostadsbidrag från FPA. Mer information om allmänt bostadsbidrag får du på FPA:s webbplats www.kela.fi > allmänt bostadsbidrag.

VÅRDBIDRAG FÖR PENSIONSTAGARE

Du kan få vårdbidrag för pensionstagare om du är pensionerad och minnessjukdomen har försvagat din funktionsförmåga i minst ett år. Dessutom krävs att du behöver hjälp i dina personliga sysslor, till exempel med den personliga hygien, påklädning eller kommunikation, eller vägledning eller tillsyn såsom påminnelser, uppmuntran eller uppsikt i samband med olika dagliga aktiviteter. Vårdbidragets belopp beror på hur mycket hjälp, vägledning eller tillsyn du behöver. När din situation eller funktionsförmåga förändras kan du söka högre vårdbidrag.

Vårdbidrag för pensionstagare söks hos FPA.

Mer information om beviljande av vårdbidrag för pensionstagare får du på FPA:s webbplats, www.kela.fi > vårdbidrag för pensionstagare.

ATT SÖKA STÖD HOS FPA

Stöd som beviljas av FPA kan sökas antingen via internet i FPA:s e-tjänst eller genom att fylla i en blankett i pappersform och skicka den till FPA:s serviceställe.

Ytterligare information till exempel om du kan få något stöd som beviljas av FPA får du genom att kontakta FPA:s kundtjänst per telefon eller genom att personligen besöka FPA:s serviceställe.

SKATTEAVDRAG

Under vissa förutsättningar kan du göra olika avdrag i din beskattning som anknyter till minnesjukdom eller en annan långvarig sjukdom eller skada. Sådana är exempelvis invalidavdrag och avdrag för nedsatt skattebetalningsförmåga.

Hushållsavdrag kan du göra för en del av kostnaderna för arbete som du låter utföra hemma. Underhålls- och renoveringsarbeten i bostaden eller fritidsbostaden samt vanligt hushålls-, omsorgs- och vårdarbete kan ge rätt till hushållsavdrag. Även vissa tjänster i servicehus kan ge rätt till hushållsavdrag om man inte har beviljat servicesedel för dessa tjänster.

Mer information om skatteavdrag får du från Skatteförvaltningen. Du kan exempelvis ringa till Skatteförvaltningens kundtjänstnummer eller bekanta dig med Skatteförvaltningens webbplats, www.vero.fi.

LÄKEMEDELSERSÄTTNINGAR OCH TAKBELOPP

Du får ersättning från FPA för köp av receptbelagda mediciner, för kliniska näringspreparat och bassalvor. Ersättningen betalas efter att din självriskandel (50 euro per år) har överskridits. I allmänhet beaktar man ersättningen redan när du betalar produkterna på apoteket. Du får ersättning när du köper medicin för högst 3 månader i taget.

Takbeloppet för läkemedel, dvs. årssjälvrisk, avser beloppet som du högst måste betala per år för alla receptbelagda preparat som är ersättningsgilla hos FPA. Takbeloppet för läkemedel år 2020 är 577,66 euro. När du nått takbeloppet för kalenderåret behöver du under resten av året betala endast självrisk 2,50 euro för varje ersättningsgillt läkemedel.

Ytterligare information om läkemedelsersättningar och takbelopp får du på FPA:s webbplats, www.kela.fi > läkemedel.

3. ATT FÖRBEREDA SIG JURIDISKT

” Jag fick nyligen diagnosen minnessjukdom som enligt läkaren ännu är i en lindrig fas. Jag fick veta att senast nu är det dags att ordna mina angelägenheter för framtiden. Hur gör man det och var kan jag börja? Är det alls nödvändigt för mig att vara förutseende? Hittills har mina barn hjälpt mig i mina bankärenden och andra saker som jag har behövt hjälp med.”

INTRESSEBEVAKNINGSFULLMAKT

Vad?

Intressebevakningsfullmakt är ett dokument som görs för framtiden. Med hjälp av den kan du bestämma i förväg vem som sköter dina ärenden i en situation då du inte kan sköta dem själv på grund av till exempel sjukdom. Intressebevakningsfullmakten kan även vara till hjälp för dina närstående, eftersom de vet vem som sköter dina ärenden vid behov. Intressebevakningsfullmakten är också ett lättare sätt för fullmäktige att sköta ärenden jämfört med att den fullmäktige skulle utses till intressebevakare.

I intressebevakningsfullmakten väljer du en eller flera personer som kan börja sköta dina ärenden när till exempel en minnessjukdom fortskrider. Du kan själv bestämma bland annat i vilka situationer fullmäktige får företräda dig, vilka som är fullmäktige och vem du vill ska sköta vilket ärende. Du kan dela uppgifterna mellan fullmäktige exempelvis så att en fullmäktige sköter dina ekonomiska angelägenheter och en annan sköter dina hälsovårdsfrågor.

Det kan också vara bra att i förväg fundera på möjligheten att valda fullmäktige inte kan sköta sina uppgifter. Därför kan du också välja andrahandsfullmäktige samt ersättare. Sådana situationer kan uppkomma exempelvis på grund av förändrad livssituation för intressebevakningsfullmäktige eller på grund av att fullmäktige kan vara förhindrad enligt lagen att företräda dig, till exempel vid uthyrning av bostad mellan nära släktingar eller vid köp av sommarstuga.

Magistraten övervakar fullmäktiges verksamhet efter att intressebevakningsfullmakten har fastställts. Fullmäktige måste exempelvis skicka en förteckning till magistraten över hela den förmögenheten som får skötas med fullmakten. I princip behöver fullmäktige inte redogöra för magistraten varje år hur ärenden har skötts, men fullmäktige ska på begäran ge magistraten en redogörelse för hur uppgiften har skötts.

När?

För att du ska kunna göra en giltig intressebevakningsfullmakt ska du vara fullvuxen och ha förmåga att fatta beslut. Förmåga att fatta beslut innebär att du förstår vad en intressebevakningsfullmakt och dess följder innebär, och du har förmåga att fatta beslut om att utarbeta en fullmakt. Minnessjukdomsdiagnosen betyder inte automatiskt att du inte längre skulle kunna göra en giltig intressebevakningsfullmakt. Det kan ännu vara möjligt att göra en giltig intressebevakningsfullmakt till exempel i en lindrig fas av minnessjukdomen. Om du gör en intressebevakningsfullmakt först efter diagnosen om minnessjukdom, är det bra att bifoga ett läkarintyg till fullmakten där läkaren konstaterar att du var kapabel att fatta beslut när fullmakten skrevs.

Intressebevakningsfullmakten träder inte i kraft genast när du skriver den, utan först när du blir oförmögen att sköta dina ärenden. Då skaffar den som du har utsett till fullmäktige ett läkarintyg om att du inte längre kan sköta dina ärenden. Läkarintyget lämnas till magistraten tillsammans med det ursprungliga dokumentet för intressebevakningsfullmakt. Fullmakten träder i kraft först när magistraten har fastställt den.

Hur?

Formen i intressebevakningsfullmakten är strikt reglerad i lagen. Den måste upprättas skriftligt och den måste innehålla namnen på fullmaktsgivare och fullmäktige, avsikten med fullmakten samt fullmäktiges uppgift. Fullmaktsgivare är den person som ger en annan person fullmakt att sköta de egna ärendena, och fullmäktige är den som får fullmakten att sköta en annans ärenden. Dessutom ska intressebevakningsfullmakten undertecknas av fullmaktsgivaren och bestyrkas av två opartiska personer. Det är viktigt att du kommer ihåg att dina nära släktingar eller deras makar inte kan bestyrka din intressebevakningsfullmakt. Intressebevakningsfullmakten

ska även innehålla så kallat villkor för ikraftträdandet, dvs. uppgift om att fullmakten träder i kraft först när fullmaktsgivaren blir oförmögen att själv sköta sina ärenden till exempel på grund av sjukdom. Om de formella bestämmelserna som stiftats i lagen inte uppfylls är intressebevakningsfullmakten inte giltig och den kan inte fastställas i magistraten. Därför bör man använda en expert för att upprätta intressebevakningsfullmakten, till exempel en jurist som är insatt i detta.

Innehållet och villkoren i intressebevakningsfullmakten kan du upprätta på många olika sätt. Du har stor valfrihet när det gäller exempelvis vad din fullmäktige får göra, hur dina ärenden ska skötas samt hur verksamheten ska övervakas. Det viktigaste är att fullmakten som du upprättar motsvarar just dina behov. En färdig modell motsvarar till exempel inte nödvändigtvis just dina önskemål och behov. När du använder en expert för att upprätta en intressebevakningsfullmakt kan experten ge dig råd om hurdana bestämmelser just din fullmakt bör innehålla.

En jurist hittar du till exempel i en privat jurist- eller advokatbyrå eller på banken. Om du har små inkomster kan du rådfråga rättshjälpsbyrå om du kan få rättshjälp för att upprätta en intressebevakningsfullmakt.

Innan du upprättar intressebevakningsfullmakten är det bra att diskutera med personen som du ger fullmakten om hur du vill att dina ärenden sköts och hurdan ansvar denne har när intressebevakningsfullmakten i sinom tid fastställs.

Mer information och bra länkar om intressebevakningsfullmakt finns på Minnesförbundets webbplats: www.muistiliitto.fi > förmåner och rättigheter > intressebevakningsfullmakt.

Minnesförbundet har publicerat en rättsguide för minnessjuka personer och deras närstående. Den finns till exempel i elektronisk

form på Minnesförbundets webbplats, www.muistiliitto.fi > förmåner och rättigheter > rättsguide.

I guiden "Hur tryggar jag att min vilja blir respekterad?" av Finlands minnesspecialister hittar du mycket värdefull information om hur man kan förbereda sig juridiskt: www.muistisasiantuntijat.fi > julkaisuverkkojulkaisu.

Information om fastställande av intressebevakningsfullmakt hittar du på magistraternas webbplats, www.maistraatti.fi > tjänster > förmyndarverksamhet > intressebevakningsfullmakt.

Magistraterna övergår från början av år 2020 till att bli en del av den nya Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Kontrollera då den nya myndighetens kontaktuppgifter.

” Jag blir snart 60 år och jag har upprättat en intressebevakningsfullmakt för min son. Jag har diskuterat med min son om frågor angående min framtid och jag skulle vilja att han i första hand sköter både mina ekonomiska ärenden och frågor om min vård. I intressebevakningsfullmakten har jag bestämt att min son har rätt att sälja min sommarstuga. Jag har gett anvisningar om att stugan ska säljas när jag inte längre kan sova där, och för intäkterna från försäljningen ska man säkerställa att jag får bo hemma så länge som möjligt. Utöver min son har jag bett min systerdotter att bli andrahandsfullmäktige.

ANDRA ARRANGEMANG

Utöver intressebevakningsfullmakt kan du genom andra arrangemang försäkra dig om att någon sköter dina ärenden när du inte kan göra det själv.

Med en vanlig fullmakt kan du bemyndiga en annan person att sköta dina ärenden. I fullmakten kan du fritt definiera vad den gäller, vem du bemyndigar och hur personen får företräda dig. När man handlar med en vanlig fullmakt förutsätter man att du själv kan övervaka den bemyndigade personens verksamhet. Därför är det inte nödvändigtvis ett sätt som tillräckligt väl säkerställer att alla ärenden sköts till exempel när minnessjukdomen fortskrider. Det är exempelvis inte säkert att bankerna godkänner en vanlig fullmakt om den har skrivits väldigt allmänt eller om man vet att du som fullmaktsgivare är minnessjuk.

Genom avtal om olika arrangemang för bankkonto kan du ordna att en annan person sköter dina ekonomiska angelägenheter. Med banken kan du till exempel komma överens om att en annan person har rätt att ta ut och överföra pengar från ditt konto. Räkningar kan ändras till e-betalningar eller avtal om direktbetalningar. En förutsättning även för dessa arrangemang är att du som kontoinnehavare förstår innebörden av åtgärderna. Information om olika möjliga arrangemang får du bäst genom att ta kontakt med din bank.

VÅRDVILJA

Vad?

Med en vårdvilja uttrycker du din önskan om vård och omsorg. Med hjälp av vårdviljan vet man din önskan om vård och omsorg även i en situation där du inte längre själv kan uttrycka den till exempel på grund av en långt gången minnessjukdom.

I vårdviljan kan du berätta om din önskan för arrangemang om vården. Du kan förbjuda en viss typ av vård, vilket binder vårdpersonalen. Förbudet kan till exempel gälla återupplivning eller andningsstöd i vissa situationer. Du kan också berätta om dina önskemål gällande vården, om din livsstil och dina värderingar, och därmed kan man ordna din vård efter möjligheterna så att den mer liknar dig. I vårdviljan kan du också berätta vem som kan få uppgifter om din vård eller vem får fatta beslut för din del angående vården i en situation där du inte längre kan göra det själv.

Vårdviljan binder vårdpersonalen, och man får inte ge dig vård som du har förbjudit i din vårdvilja. I socialservice är önskemål om vård i vårdviljan inte lika bindande, men även när du får sociala tjänster ska en giltig vårdvilja beaktas som ett uttryck för din önskan.

När?

Vårdviljan ska göras så att du fortfarande förstår dess innebörd. Även som minnessjuk kan du ännu skriva en giltig vårdvilja. Förutsättningen är att du förstår vad vårdviljan gäller, att du förstår innebörden av vårdviljan för dig själv, du förstår följderna av olika lösningar och att du klarar av att utifrån detta fatta beslut om din vård.

Hur?

Du kan uttrycka vårdviljan både muntligt och skriftligt. För tydlighetens skull är det dock bra att uttrycka den skriftligt. Du måste inte ha vittnen inskrivna i vårdviljan, men detta kan vara bra senare. Vittnena kan nämligen vid behov hjälpa genom att berätta om du exempelvis var kapabel att förstå när du skrev vårdviljan. Om du muntligt berättar om din vårdvilja för vårdpersonalen, till exempel för läkaren, gör man en anteckning om detta i dina patienthandlingar.

Vårdpersonal måste få veta om din vårdvilja för att kunna ta hänsyn till den när de vårdar dig. Det är viktigt att vårdviljan finns antecknad i dina patienthandlingar eller att någon av dina anhöriga, din intressebevakare eller fullmäktige känner till din vårdvilja och att de hittar vårdviljehandlingen. Ett bra sätt är att skriva in uppgiften om vårdviljan i den elektroniska tjänsten Mina Kanta. Den finns på webbplatsen www.kanta.fi > omakanta. Du kan också fylla i ett vårdviljekort som berättar om din vårdvilja och ha det med dig till exempel i plånboken. Kortet kan beställas från Minnesförbundet eller skrivas ut från Minnesförbundets webbplats.

Mer information På Minnesförbundets webbplats finns en blankett för vårdvilja på finska, svenska och engelska, www.muistiliitto.fi > förmåner och rättigheter > vårdvilja.

I guiden "Hur tryggar jag att min vilja blir respekterad?" av Finlands minnesspecialister rf hittar du mycket värdefull information om rättslig planering: www.muistisiasiantuntijat.fi > julkaisut > verkkojulkaisut.

” När jag fått min diagnos hänvisades jag till en minneskoordinator. Jag fick mycket information om planering av framtiden: om personlig rehabiliteringsplan, anpassningsträning, livsstilens betydelse samt rättsliga åtgärder, där jag anser att vårdvilja och intressebevakningsfullmakt är viktigast. I vårdviljan har ja bland annat skrivit vilka kläder och tavlor jag vill ta med mig hemifrån till servicehuset, hur jag vill att man vårdar mig och vilken mat jag tycker speciellt mycket om. Jag vill gå ut och titta på fåglar så ofta som möjligt och jag vill sjunga när det bara är möjligt, för musik har alltid varit en kär hobby för mig! Mina närstående känner till min vårdvilja.”

4. HJÄLP SOM FINNS ATT FÅ HEM

” Jag har nyligen fått diagnosen minnessjuk. Jag vet inte riktigt hurdant stöd jag kan få och var jag kan söka det. Var kan jag börja, hurdana tjänster kan jag få? Jag bor hemma tillsammans med min make, jag kan fortfarande röra mig bra och jag vill leva ett så aktivt liv som möjligt även utanför hemmets väggar. Jag vill redan nu ta reda på vilken hjälp jag kan få hem och hur jag kan göra det möjligt att bo hemma så länge som möjligt.”

I början av minnessjukdomen kanske du inte upplever att du behöver så många tjänster eller så mycket stöd i ditt liv. Det är dock bra att i god tid ta reda på hur du kan fortsätta att bo hemma även när du behöver mer stöd. Du kan behöva lite hjälpmedel för att bo hemma, och man kan utföra ändringsarbeten hemma för att underlätta ditt liv. Du kan också få tjänster från kommunen som hjälper dig i dina vardagliga sysslor.

HEMTJÄNSTEN HJÄLPER I VARDAGEN HEMMA

Vad?

Hemtjänsten stöder och hjälper när du, på grund av minnessjukdom, behöver hjälp hemma för att klara av vardagliga sysslor. Hemtjänstens anställda är huvudsakligen hemvårdare, hemhjälpare och närvårdare.

Hemtjänsten kan omfatta till exempel måltids- och städtjänster, hjälp med personlig hygien och säkerhetstjänster. Du kan också få hjälp med

exempelvis frågor som gäller boende, funktionsförmåga eller barnomsorg och uppfostran.

Med hjälp av hemtjänsten kan du bo hemma, trots att du skulle behöva mer stöd i ditt liv. Hemtjänst ska ordnas enligt dina behov av stöd. Man kan få hemtjänst dygnet runt vid behov, sju dagar i veckan.

Var och hur?

Hemtjänst ordnas av kommunen. Om du vill ta reda på om du kan få hjälp hem, ta kontakt med till exempel kommunens servicehandledare inom socialservice och berätta hurdana servicebehov du har. Kommunens yrkesutbildade person i socialservice utreder tillsammans med dig vilka tjänster du behöver, planerar dem med dig och fattar beslut om vilka tjänster som ska beviljas dig. En klientavgift kan debiteras för hemtjänsten.

Kommunen kan ordna hemtjänsten själv, köpa den av en privat tjänsteleverantör eller bevilja en servicesedel för att köpa hemtjänsten.

BEKANT MED TERMERNA

Hemtjänsten består av tjänster inom hemservice-och hemsjukvård.

Anslagsbunden förmån avser en tjänst eller ett stöd som organiseras till exempel av kommunen inom ramen för de anslag som den har reserverat för att organisera denna tjänst eller detta stöd. Kommunen kan överväga om den beviljar sådan service eller sådant stöd. Om det gäller en tjänst eller ett stöd som kommunen ansvarar för enligt lagen ska kommunen reservera tillräckliga anslag för detta ändamål.

En subjektiv rätt till en viss tjänst eller ett visst stöd innebär att om de lagstadgade villkoren för att få service eller stöd uppfylls i ditt fall, har du rätt att få denna tjänst eller detta stöd och kommunen måste bevilja dig det. Till skillnad från en anslagsbunden tjänst eller förmån kan kommunen inte fatta beslut om att inte bevilja tjänsten eller stödet. Exempelvis många handikapptjänster för personer med funktionsnedsättning är sådana.

Beviljandet av en servicesedel innebär att kommunen åtar sig att betala kostnaderna för en viss tjänst, till exempel hemtjänst, upp till ett belopp som bestäms i förväg. Du får ett beslut om beviljad servicesedel. I beslutet bestämmer kommunen värdet på servicesedeln, det vill säga hur mycket kommunen maximalt betalar för denna tjänst. Om tjänsten kostar mer än så får du själv betala den överstigande delen. Dessutom definierar kommunen i sitt beslut vad pengarna får användas till. När du har fått en servicesedel kan du köpa en hemtjänst från en privat tjänsteleverantör som godkänts av kommunen, till exempel ett företag eller en organisation.

Hemtjänsten beviljas efter kommunens övervägande. Detta övervägande påverkas även av hur mycket kommunen har reserverat pengar för att ordna hemtjänst.

Mer information får du från socialservicen i din hemkommun.

Du kan också bekanta dig med Hälsobyns Ikätalo, www.terveyskyla.fi > ikatalo.

ÄNDRINGSARBETE I BOSTADEN OCH HJÄLPMEDEL FRÄMJAR BOENDE HEMMA

Redan i ett tidigt skede av minnessjukdomen är det bra att ta reda på hurman kan renovera eller ändra ditt hem så att du kan bo där tryggt även i framtiden. Samtidigt kan du ta reda på vilken typ av stöd du kan få för kostnaderna av reparationer och ändringar.

På grund av minnessjukdomen kan du också behöva olika hjälpmedel och apparater som underlättar livet. Du kan få ekonomiskt stöd även för sådana kostnader.

HJÄLPMEDEL FÖR MEDICINSK REHABILITERING

När minnessjukdomen framskrider kan du också behöva hjälpmedel för medicinsk rehabilitering, såsom en duschstol som underlättar tvätt, eller en rullstol till stöd för rörligheten. Sådana kan du få gratis till låns för en kortare eller längre tid från din egen kommun. Om du behöver hjälpmedel för medicinsk rehabilitering kan du kontakta hjälpmedels-servicen i din kommun eller din egen läkare.

För mer information om hjälpmedel för medicinsk rehabilitering samt om rehabilitering hittar du i Minnesförbundets guide 'Livet med en minnessjukdom' och i andra publikationer av Minnesförbundet samt i Hälsobyns Rehabiliteringshus, www.halsobyn.fi > rehabiliteringshuset.

Ersättning som beviljas av kommunen för ändringsarbeten i bostaden.

Vad?

Minnessjukdomen kan medföra att ändringsarbeten måste göras i din bostad så att du kan bo hemma som tidigare. Enligt lagen ersätts rimliga kostnader för dessa arbeten till fullt belopp om din rörlighet eller andra självständiga sysslor hemma medför särskilda svårigheter för dig till exempel på grund av minnessjukdom och du behöver ändringsarbeten för att kunna klara av ett vanligt liv.

Diagnosen minnessjukdom ger dig inte automatiskt rätt till ersättningar, utan rätten till ersättning bedöms enligt din individuella situation.

Ändringsarbeten som ersätts kan till exempel vara en bredare dörr, byggande av ramper, installation av wc och vattenledning samt ändring av fasta möbler och byggnads- och inredningsmaterial. Till ändringsarbeten räknas även planering av arbete och avlägsnande av hinder i omedelbar närhet av bostaden.

Varifrån och hur?

Ansökan om ersättning för kostnader skickas till kommunen. Om du vill ta reda på om du kan få ersättning för ändringsarbeten kan du kontakta kommunens servicehandledare inom socialservice eller en anställd inom handikappservice. Diskutera i förväg om ersättning för ändringsarbeten med en anställd inom kommunens socialservice, innan ändringsarbetet börjar. Ersättning ska sökas inom sex månader från att kostnaderna har uppkommit.

Hur mycket?

Enligt lagen ska rimliga kostnader ersättas. När man bedömer vad som är rimligt beaktar man i ändringsarbetet bland annat hurdant behov du har för ändringsarbetena och vad

som är standardnivå för kvaliteten. Om du uppfyller lagens kriterier för ersättning måste kommunen ersätta kostnaderna för ändringsarbetet.

Mer information får du från socialservice eller handikappservice i din hemkommun.

Du kan också bekanta dig med THL:s handbok om funktionshinderservice > www.thl.fi > Handbok om funktionshinderservice > Stöd och service.

Ersättning från kommunen för köp av hjälpmedel, maskin eller apparat

Vad?

Minnessjukdomen kan medföra att utrustning och apparater måste skaffas till ditt hem för att du ska kunna bo där tryggt. Sådana är till exempel lyftutrustning, larmanordningar och andra liknande apparater och fast utrustning som installeras i ditt hem. Enligt lagen ersätts rimliga kostnader för dessa arbeten till fullt belopp om din rörlighet eller andra självständiga sysslor hemma orsakar särskilda svårigheter för dig att genomföra på grund av till exempel minnessjukdom, och om du därför behöver utrustning och apparater för att kunna leva ett normalt liv.

Du kan också behöva andra hjälpmedel och apparater för ditt dagliga liv än de som skaffas för hemmet. Du kan få ersättning även för dessa om du på grund av sjukdom eller funktionshinder har särskilda svårigheter att utföra vanliga aktiviteter i livet. Dessutom förutsätter man att hjälpmedlet, maskinen eller apparaten som skaffas är nödvändig för din rörlighet, kommunikation eller personliga funktioner hemma eller i fritidsaktiviteter. Utöver inköp av ny utrustning kan du också få ersättning för kostnader som uppstår vid modifiering av en apparat på det sätt som du behöver.

Varifrån, hur?

Kommunen ansvarar för ersättning av kostnaderna för de flesta hjälpmedel, maskiner och apparater. Om du vill ta reda på om du kan få ersättning för hjälpmedel, maskiner och apparater kan du kontakta kommunens servicehandlare inom socialservice eller en anställd inom handikappservice och berätta om ditt behov av hjälpmedel eller apparat. Detta är bra att göra innan du köper hjälpmedlet eller apparaten. Under alla omständigheter ska ersättning för kostnader för inköp och modifiering av hjälpmedel, maskiner och apparater för annan rehabilitering än medicinsk sådan begäras senast sex månader efter att kostnaden har uppkommit.

Efter att du har tagit kontakt bedöms dina behov av tjänster och man gör upp en plan samt fattar ett beslut om huruvida du får ersättning. Istället för ersättning kan du också få ett hjälpmedel eller en apparat avgiftsfritt till ditt förfogande från kommunen.

Hur mycket?

Om du uppfyller villkoren i lagen har du rätt att få ersättning för fasta maskiner och apparater som är nödvändiga för att du ska kunna leva ett vanligt liv. Kommunen måste då ersätta rimliga kostnader till dig helt och hållet. Rimligheten bedöms till exempel enligt hur ändamålsenliga maskinerna och apparaterna är och vilket deras marknadspris är.

Hälften av kostnaderna kan ersättas för annan utrustning och andra maskiner och apparater. Nödvändiga ändringar av standardutrustning, maskin eller apparat som funktionshindret förutsätter kan ersättas helt. Kommunen kan överväga om ersättning beviljas för kostnader för andra hjälpmedel och utrustning. Vid övervägandet beaktas bland annat anslaget som kommunen har reserverat för detta ändamål.

Mer information får du från socialservice eller handikappservice i din hemkommun.

Tidigare åt jag och tvättade mig dåligt. I en stor butik kunde jag gå vilse och jag köpte nästan alltid bara en liter filmjolk och köttbullar, eftersom vägen till dessa hyllor var bekant. Jag duschade alltmer sällan efter att jag inte hittade tvålhyllan i mitt ljusa badrum och jag tappade tvålen på golvet. Till följd av detta halkade jag på det hala golvet och började bli rädd för att halka på nytt. Vi pratade om min situation tillsammans med servicehandledaren och hon föreslog måltidsservice för mig och en renovering av mitt badrum. Nu är min dagliga kost mer varierad när jag också äter grönsaker. Det är också roligare att tvätta sig när duschhörnet är försett med ett rött handtag som jag ser och kaklet är också mer färgglatt vid tvålhyllan.”

Understödför reparation av bostad som beviljas av ARA

Vad?

Du kan få reparationsunderstöd från ARA, dvs. Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet för reparationer i ditt hem som gör det möjligt att bo hemma tryggt trots åldrande, sjukdom eller funktionshinder. Du kan få reparationsunderstöd till exempel för att förbättra tillgängligheten i ditt hem, skaffa köksmöbler som är lätta att använda eller för att bygga toaletter och badrum i bostadsvåning.

Du kan få reparationsunderstöd om du är över 65 år, eller om du har särskilda svårigheter att utföra vanliga aktiviteter i livet på grund av en skada eller sjukdom. Du måste bo i bostaden året runt och äga byggnaden eller bostaden eller de aktier som ger rätt till besittning av bostaden.

Betalning av understöd förutsätter också att du bor i bostaden som ska renoveras i fem år efter beviljandet av stödet. Om du överlåter bostaden till användning av en annan person, måste personen uppfylla villkoren för understödet vid tidpunkten för överlåtelsen. ARA kan befria från begränsningen vad gäller användning om det skulle vara orimligt att begära med tanke på dina omständigheter.

Utgifterna i hushållet som du tillhör inverkar på understödet. Med hushåll avser man vanligen de personer som du bor stadigvarande med, såsom din egen familj. För att få reparationsunderstöd måste inkomsterna i ditt hushåll ligga under den angivna inkomstgränsen, och du får inte ha någon annan förmögenhet som man skulle kunna göra reparationer med. Information om de aktuella inkomstgränserna får du till exempel på ARA:s (Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet) webbplats www.ara.fi.

Varifrån och hur?

Reparationsunderstödet beviljas av Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet ARA. Sök understöd antingen via ARA:s webbplats eller genom att fylla i och skicka en pappersblankett. Du måste få ett officiellt beslut om beviljande av stöd eller ett löfte om att börja reparationerna innan du kan börja reparera i lägenheten.

Renoveringsrådgivarna i Centralförbundet för de gamlas väl hjälper dig att kartlägga, planera och att anhänga om renoveringsunderstöd. Kontaktuppgifter för renoveringsrådgivarna finns på webbplatsen för Centralförbundet för de gamlas väl, www.vtkl.fi > toimimnee@korjausneuvonta.fi.

Om du redan har fått ersättning från kommunen för ändringsarbete i din bostad kan du inte få reparationsunderstöd för samma ändringsarbete från ARA.

Hur mycket?

Det beviljade understödet är högst 50 procent av de faktiska kostnaderna. Man kan ersätta högre kostnader, högst 70 procent, om du utan renovering omedelbart skulle tvingas att permanent flytta från ditt hem på grund av rörelsehinder eller för att du inte kan få de sociala tjänster och den hälso- och sjukvård som du behöver. Ett högre understöd kan också beviljas om en frontveteran eller änka till frontveteran bor i samma hushåll. Ett högre understöd kan också beviljas om man bedömer att det är nödvändigt på grund av hushållets ekonomiska ställning.

Mer information Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet ARA, www.ara.fi

5. HJÄLP OCH STÖD FÖR ETT SJÄLVSTÄNDIGT LIV

” Min minnessjukdom har fortskridit och jag märker att jag börjar få problem med att ta hand om mina angelägenheter ensam. Jag bor hemma och där hjälper hemtjänsten mig med till exempel matlagning och tvätt av kläder. Det börjar dock bli svårt att utföra ärenden utanför hemmet, eftersom jag kan gå vilse även på välbekanta rutter eller glömma vart jag är på väg. Jag förlorade mitt körkort för en tid sedan på grund av min sjukdom. Allt detta komplicerar min vardag och känns jobbigt, eftersom jag är van att vara aktiv och delta i olika evenemang och klubbar. Får jag hjälp av någon så att jag kan fortsätta mitt aktiva liv?”

Minnessjukdomen kan påverka hur du självständigt kan sköta dina ärenden, ha fritidsaktiviteter eller röra dig utanför hemmet. Bilkörning till exempel måste du avstå från i något skede av ditt liv. Då måste du hitta andra sätt att röra dig utanför ditt hem. Genom kommunens social-och handikappservice är det möjligt att få hjälp och stöd för sådana situationer.

VILKEN HANDIKAPPSERVICE?

Personlig assistans och färdtjänst är handikappservice. Det innebär att de beviljas enligt handikappservicelagen och förordningen om service och stöd på grund av handikapp.

En del av de tjänster som beviljas enligt handikappservicelagen och -förordningen är sådana att vissa människor har en subjektiv rätt till dem. Detta innebär i sin tur att om de villkor som fastställs i lagen och förordningen uppfylls, måste kommunen bevilja dig tjänsten. Kommunen kan med andra ord inte utöva sin befogenhet att överväga och låta bli att bevilja tjänsten, till skillnad från när det gäller de anslagsbundna tjänsterna.

Det finns inte en enstaka uppsättning kriterier för tillgång till handikapptjänster, utan för varje tjänst som beviljas enligt handikappservice-lagen och -förordningen finns särskilda villkor som måste uppfyllas för att tjänsten ska beviljas. Detta innebär att även om du har beviljats färdtjänst enligt handikappservice-lagen och -förordningen, måste du ansöka separat om till exempel en personlig assistent och uppfylla villkoren för detta som fastställs i lag och förordning.

Ingen sjukdom, skada eller diagnos i sig är en anledning att godkänna eller avslå en ansökan om handikappservice, utan avgörande är bedömningen av hur till exempel din funktionsförmåga har förändrats med minnessjukdomen och vilken typ av hjälp du därmed behöver.

EN PERSONLIG ASSISTENT HJÄLPER TILL ATT FÖRVERKLIGA EGNA VAL I VARDAGEN

Vad?

Personlig assistans är en tjänst där en personlig assistent hjälper dig i dagliga aktiviteter hemma och utanför hemmet, i arbete och studier, hobbyer, samhälleligt deltagande eller umgänge med andra människor. Du har rätt till personlig assistans om du på grund av minnessjukdom nödvändigtvis och upprepade gånger behöver en annan persons hjälp med dessa saker.

Hjälpbehovet får inte huvudsakligen bero på sjukdomar och funktionshinder som har att göra med åldrande. Dessutom måste du själv kunna uttrycka vilken typ av hjälp du behöver och hur den ska organiseras. Syftet med personlig assistans är att ge dig stöd att förverkliga dina egna val i vardagen.

Rätten till personlig assistans bedöms alltid utifrån din individuella situation, och minnessjukdomsdiagnosen innebär inte automatiskt att du har rätt till personlig assistans.

Observera att en personlig assistent betyder annat än en närståendevårdare som vi berättar närmare om i kapitel 7 i denna guide. I allmänhet kan din närstående inte vara din personliga assistent.

Varifrån, hur?

Personlig assistans ordnas av kommunen. Tjänsten kan ordnas på många olika sätt. Du kan själv anställa en personlig assistent, då kommunen betalar kostnaderna för detta och vid behov vägleder och hjälper i frågor som rör anställningen av assistenten. Kommunen kan också ordna tjänsten personlig assistans själv, köpa den från en annan offentlig eller privat tjänsteleverantör eller överlåta en servicesedel för köp av en personlig assistenttjänst.

Om du vill ta reda på om du är berättigad till en personlig assistent, kontakta din lokala handikappservice och berätta om ditt behov av personlig assistent. Om du enligt lagen uppfyller kraven för personlig assistans kan kommunen inte neka den. Personlig assistans är en kostnadsfri tjänst för dig.

Hur mycket?

Personlig assistans för dagliga sysslor, arbete och studier ska ordnas så mycket du nödvändigt behöver. Detta bedöms enligt dina egna servicebehov. För hobbyer, samhälleligt deltagande och social interaktion ska personlig assistans beviljas minst 30 timmar per månad, såvida inte det nödvändiga behovet av assistans tillgodoses med mindre tid.

Mer information får du från handikappservicen i din hemkommun.

Du kan också bekanta dig med THL:s handbok om funktionshinderservice > www.thl.fi > Handbok om funktionshinderservice > Stöd och service.

STÖD OCH HJÄLP FÖR RÖRLIGHET UTANFÖR HEMMET

Tjänster som stöder rörlighet

Vad?

Tjänster som stöder rörlighet är till exempel handledning i hur allmänna trafikmedel används samt handledd träning, ledsagarservice, grupptransporter och ersättning för skäliga kostnader för transport med taxi, invalidtaxi eller ett annat motsvarande fordon.

Du kan beviljas tjänster som stöder rörlighet om du inte kan använda allmänna trafikmedel på grund av sjukdom, funktionshinder eller av någon annan liknande orsak som ger nedsatt funktionsförmåga. En förutsättning är också

att du behöver service för att kunna uträtta ärenden eller på grund av något annat behov i det dagliga livet.

Till exempel kan ingen klientgrupp uteslutas från tjänster som stöder rörlighet på grund av en viss sjukdom eller ålder, utan behovet av tjänster måste bedömas för varje klient. Antalet tjänster som stöder rörlighet samt kvaliteten på dessa bör bero på dina individuella servicebehov.

Tjänster som stöder rörlighet organiseras enligt socialvårdslagen. Dessa ordnas inte för personer som till exempel får färdtjänst enligt handikappservicelagen.

Varifrån, hur?

Kommunen ordnar tjänster som stöder rörlighet inom ramarna för de reserverade anslagen. Kommunen kan överväga beviljandet av dessa tjänster.

Om du vill ta reda på om du kan få tjänster som stöder rörlighet, ta kontakt med till exempel kommunens servicehandledare inom socialservice och berätta hurdana tjänster du behöver.

Klientavgift kan tas ut för tjänster som stöder rörlighet.

Mer information får du från socialservicen i din hemkommun.

ERSÄTTNING FÖR RESEKOSTNADER

FPA betalar ersättning för resor till en offentlig eller privat hälsovårdsenhet, till exempel på grund av sjukdom. Reseersättning beviljas för en resa som görs från hemadressen till närmaste vårdenhet som ger nödvändig vård, till exempel en hälsocentral eller en privat fysioterapeut.

Du måste omfattas av den sociala tryggheten i Finland för att få ersättning för resekostnader. Du kan också få ersättning för resekostnader som uppkommit för ledsagaren om det var nödvändigt att ha ledsagare. Resekostnader för familjemedlem kan ersättas om dennes resa är nödvändig för deltagandet i din vård.

Reseersättningen beviljas enligt det billigaste tillgängliga sättet att resa. Vid bedömningen beaktar man ditt funktionshinder och din sjukdom samt trafikförhållandena.

Om du har rätt till en taxiresa som ersätts av FPA, måste du beställa taxin på det regionala beställningsnumret. Om du beställer taxin på annat sätt ersätter FPA inte din resa. Regionala beställningsnummer finns på FPA:s webbplats, www.kela.fi > så här beställer du taxi.

Spara kvitton och intyg angående dina resekostnader.

För mer information om resekostnader, se FPA:s webbplats, www.kela.fi > resor.

Du har rätt till färdtjänster enligt handikappservice-lagen om du har särskilda svårigheter att röra dig och om du inte kan använda kollektivtrafik utan orimliga svårigheter på grund av en skada eller sjukdom. Resorna som ingår i tjänsten sker inom din hemkommun eller till angränsande kommuner.

Varifrån, hur?

Färdtjänsterna ordnas av kommunen. Om du uppfyller de lagstadgade kraven för färdtjänster måste kommunen ge dig färdtjänst.

Om du vill ta reda på om du är berättigad till färdtjänster enligt handikappservice-lagen, vänligen kontakta handikappservicen i din kommun och berätta om dina behov av färdtjänst.

Kommunen kan antingen ordna färdtjänsten själv, köpa tjänsten av en extern tjänsteleverantör eller ersätta resor med taxi eller invatäxi i efterhand. När kommunen väljer sätt att ordna denna tjänst måste de se till att det passar dina behov.

Hur mycket?

Om du beviljas färdtjänst måste man inom ramen för denna tjänst ordna nödvändiga resor för arbete och studier. Dessutom ska man ge dig möjlighet att göra minst 18 enkelriktade resor per månad som hör till det dagliga livet. Om ditt behov av färdtjänst är större än så kan kommunen vara skyldig att ordna mer än 18 resor i månaden.

Mer information får du från handikappservicen i din hemkommun.

Du kan också bekanta dig med THL:s handbok om funktionshinderservice > www.thl.fi > Handbok om funktionshinderservice > Stöd och service.

Färdtjänster

Vad?

Färdtjänst är en tjänst enligt handikappservice-lagen. Den omfattar resor i det dagliga livet som är nödvändiga för arbete, studier, ärenden, samhälleligt deltagande, rekreation eller av andra motsvarande skäl.

Parkeringsstillstånd för bil

Vad?

Parkeringsstillstånd för personer med funktionshinder ger dig tillstånd att parkera på fler områden eller under en längre tid än du annars skulle få. Med parkeringsstillstånd får du parkera bilen

- på rullstolsmärkt parkeringsplats
- i område som märkts med skylten parkering förbjuden
- gratis på avgiftsbelagd parkering
- för en längre tid i område där parkeringstiden är begränsad
- på gårdsgata om parkeringen inte orimligt försvårar rörligheten där.

Parkeringsstillståndet utfärdas till den minnes-sjuka själv och det riktas i regel till person, inte fordon.

Du kan få ett parkeringsstillstånd om sjukdom, skada eller funktionshinder hindrar dig från att gå självständigt utan hjälp av en annan, och bestående menet hör åtminstone till invaliditetsklass 11. Tillstånd kan beviljas för din transport om du har ett svårt funktionshinder eller ett ofta återkommande behov av transport och du inte klarar dig efter transporten utan följeslagare.

Varifrån, hur?

Parkeringsstillstånd kan sökas på internet i Traficoms elektroniska tjänst eller genom att fylla i ett pappersformulär och lämna det på Ajovarmas betjäningssälle. I den elektroniska tjänsten ska du själv vara den sökande. Vid Ajovarmas betjäningssälle kan ansökan också lämnas in av en annan person för din räkning. Ansökan ska åtföljas av en läkares utlåtande för detta ändamål.

Mer information får du på Traficoms webbplats, www.traficom.fi > våra tjänster > ansökan om parkeringsstillstånd för personer med funktionsnedsättning samt befrielse från skatt.

ANSÖKAN OM BEFRIELSE FRÅN FORDONSSKATT

När du ansöker om parkeringsstillstånd på grund av funktionsnedsättning kan du också ansöka om befrielse från fordonsskatten. Du kan befrias från fordonsskatten om du beviljas parkeringsstillstånd på grund av funktionsnedsättning. Befrielsen gäller för ett fordon, och dess uppgifter ska du ange vid ansökan om befrielse. Du kan senare överföra befrielsen till ett annat fordon.

Du kan också ansöka separat om befrielse från fordonsskatt efter att du har fått parkeringsstillstånd.

Mer information finns på Traficoms webbplats, www.traficom.fi > våra tjänster > ansökan om parkeringsstillstånd för personer med funktionsnedsättning samt befrielse från skatt.

6. AKTIVITETER UNDER DAGARNA

” Jag pensionerades för ett år sedan och kort därefter fick jag diagnosen minnessjukdom i tidigt skede. Jag är fortfarande i relativt bra form och ibland är det tråkigt att vara hemma. När jag var yngre dansade jag gärna, men nu blir det inte av att gå på dans ensam, fast jag har tid. Jag tycker också om att spela schack, men då behöver jag en motståndare och jag funderar på om jag kan få en spelkompis när jag har den här minnessjukdomen. Ibland saknar jag bara någon att prata med. Var kan jag söka sällskap som passar mig och min hobby?”

DAGVERKSAMHET FÖR ÄLDRE

Vad?

Du kan delta i dagverksamhet för äldre om du har fyllt 65 år och du bor hemma eller din närstående tar hand om dig. Dagverksamhet är förebyggande och stöder din rehabilitering. Målet är att du kan bibehålla din funktionsförmåga och självständighet så att du kan bo hemma så länge som möjligt. Dagverksamheten stöder också din närstående, eftersom din närstående kan använda tiden för sin egen hobby eller sköta egna ärenden.

Dagverksamhet kan ordnas på många olika sätt och innehållet varierar. Aktiviteterna i dagverksamheten beror på dina och andra deltagares önskemål och kapacitet. I dagverksamheten är det ofta möjligt att till exempel motionera lätt, läsa tidningar, vistas utomhus och att göra handarbete och träslöjd.

Dagverksamheten hjälper dig att upprätthålla sociala relationer, eftersom du kan prata och umgås med andra. Du träffar även andra personer med en minnessjukdom. Kamrattstöd kan vara till hjälp för dig om du funderar på något om din sjukdom eller något har väckt frågor. Du kan också be personalen i dagverksamheten om hjälp i dessa frågor.

Varifrån, hur?

Dagverksamheten ordnas av kommuner, privata företag och organisationer. Dagverksamhet ordnas vanligen i kommunens eller företagets dagverksamhets- och servicecentraler eller i organisationens egna lokaler.

Kommunen kan överväga hur mycket man ordnar dagverksamhet och hur ofta man ordnar den. Detta övervägande påverkas även av hur mycket kommunen har reserverat pengar för att ordna sådan verksamhet.

Om du vill ta reda på hur du kan delta i dagverksamhet, kontakta servicehandledaren i socialservicen eller till exempel närmaste

Minneskompisen är en utbildad frivillig som ger minnessjuka personer stöd för att kunna fortsätta ett liv på egna villkor och uppleva ett värdigt liv. De sprider glädje och ger upplevelser vilket i sin tur inverkar på en minnessjuk persons upplevelse av ett gott liv och god rehabilitering.

Minneskompisen kan till exempel fungera som en fiskekompis, loppiskompis, teaterkompis, danskompis, skidkompis, joggingkompis, butikskompis – eller bara som en vän att tillbringa gemensam tid med. Minneskompisen erbjuder vänskap, och ansvarar inte för saker som hör ihop med vården.

Skulle du vilja ha en Minneskompis? Kontakta närmaste minnesförening.

Även församlingar och andra organisationer kan ha stödpersoner och kamratverksamhet.

minnesförening och berätta om ditt behov av att delta i dagverksamhet.

En kundavgift kan tas ut för dagverksamhet, och vanligen inkluderar den måltider och ibland även transport.

Merinformation får du från din hemkommuns socialservice och från närmaste minnesförening.

DAGVERKSAMHET FÖR PERSONER I ARBETSFÖR ÅLDER

Vad?

Dagverksamhet för personer i arbetsför ålder är verksamhet som ordnas utanför hemmet, där syftet är att stödja ditt självständiga liv och öka dina sociala kontakter utanför hemmet. I dagverksamheten kan man till exempel laga mat, motionera eller göra kreativa aktiviteter, diskutera eller göra utflykter.

Du har rätt till dagverksamhet om du är arbetsförmögen och om du inte har förutsättningar att delta i arbetsverksamhet på grund av

en mycket svår begränsning i funktionsförmågan som orsakats av funktionsnedsättning eller sjukdom (mer information om arbetsverksamhet i informationsrutan intill). Dessutom förutsätter man att din utkomst i huvudsak grundar sig på förmåner som beviljats på basis av sjukdomen eller arbetsoförmågan.

Varifrån, hur?

Dagverksamhet för personer i arbetsför ålder ordnas av kommunen. Kommunen kan antingen producera dagverksamhetstjänsten själv, köpa tjänsten från någon annan tjänsteleverantör eller ge dig en servicesedel. Även om dagverksamheten skulle ordnas av till exempel en organisation eller ett företag, måste man först få ett beslut om deltagande i dagverksamhet.

Om du uppfyller förutsättningarna för dagverksamhet enligt lagen måste kommunen bevilja dig dagverksamhetstjänst. Dagverksamheten i sig är gratis för dig, men man kan ta ut en avgift för transport och måltider i anslutning till den.

Dagverksamhet bör ordnas så långt som möjligt så att du kan delta i den fem dagar i veckan. Dagverksamheten kan vara mer sällan, till exempel om du kan delta i arbetsverksamhet på deltid.

Mer information får du från socialservice eller handikappservice i din hemkommun.

Du kan också bekanta dig med THL:s handbok om funktionshinderservice > www.thl.fi > Handbok om funktionshinderservice > Stöd och service.

ARBETSVERKSAMHET

Arbetsverksamhet är aktiviteter som upprätthåller och främjar funktionsförmågan. Arbetsverksamhet kan ordnas på många olika sätt och innehållet varierar.

Arbetsverksamheten är avsedd att ersätta arbete och riktar sig till personer under 65 år. Man kan ordna arbetsverksamhet för dig om du är arbetsoförmögen och inte har förutsättningar att delta i sysselsättningsstödande verksamhet på grund av funktionshinder. Dessutom ska din utkomst i huvudsak grundas på förmåner som beviljats på basis av sjukdom eller arbetsoförmåga.

Arbetsverksamheten organiseras av kommunen. Kommunen kan besluta om den ordnar verksamheten själv eller om den skaffar den från andra tjänsteleverantörer. Arbetsverksamheten kan organiseras i en separat sysselsättningsenhet eller på en vanlig arbetsplats i en kommun, ett företag eller en organisation. Kommunen kan överväga hur mycket man ordnar arbetsverksamhet och hur man ordnar den. Detta övervägande påverkas även av hur mycket kommunen har reserverat anslag för att ordna sådan verksamhet.

Om du vill ta reda på om man kan ordna arbetsverksamhet för dig kan du kontakta servicehandledaren i socialservice och berätta om dina behov av arbetsverksamhetstjänster.

Arbetsverksamhet är avgiftsfritt för dig som kund. En avgift kan dock tas ut för transport och måltider i anslutning till arbetsverksamheten.

Mer information får du från socialservice eller handikappservice i din hemkommun.

Du kan också bekanta dig med THL:s handbok om funktionshinderservice > www.thl.fi > Handbok om funktionshinderservice > Stöd och service.

7. SOM ANHÖRIG TILL EN MINNESSJUK PERSON

” När min make fick diagnosen minnessjukdom var det klart från början att jag skulle ta hand om honom hemma så länge som möjligt. Behovet av tjänster har vuxit långsamt och just nu binder vården av min närstående mig dygnet runt. Jag har nu kontaktat servicehandledaren i vår hemkommun så att jag kan ordna vård för min make under mina lediga dagar. Först kände jag skuld för att jag inte kan vårda min make helt själv, som jag tänkte först. Våra gemensamma barn har uppmanat mig att ta ledigt emellanåt, och jag har själv förstått att jag behöver tid att vila, så att jag orkar vara en bra skötare för min make.”

Detta kapitel handlar om närståendevård och det har skrivits för den som är närståendevårdare för en minnessjuk person. Därför riktar sig texten i detta kapitel till den som vårdar en minnessjuk närstående. Du kan gå igenom innehållet i detta kapitel tillsammans med din närstående.

NÄRSTÅENDEVÅRD ÄR ETT ALTERNATIV FÖR ATT ORDNA VÅRDEN AV EN MINNESSJUK PERSON

Vad?

Stöd för närståendevård är en helhet av tjänster för både dig som närståendevårdare och din närstående som får vård. Stöd för närståendevård omfattar nödvändiga tjänster för din närstående som får vård, vårdarvode som betalas till dig som närståendevårdare samt ledighet och tjänster som du har rätt till.

Som stödande tjänster för närståendevårdaruppgiften ska man vid behov ordna handledning och utbildning för vårduppgiften. Dessutom ska vid behov ordnas kontroller för ditt välbefinnande och din hälsa samt sociala tjänster och hälsovård för att stödja ditt välbefinnande och dina vårduppgifter.

Man måste också ordna så att du får ledigt 2–3 dygn per kalendermånad. Mängden beror på hur bindande närståendevården är, det vill säga om du är bunden till vården oavbrutet och dygnet runt eller kontinuerligt dagligen. Kommunen ska organisera vården av din närstående under din ledighet.

Stödet för närståendevård omfattar även ett ekonomiskt vårdarvode som ska betalas till dig, och vars exakta belopp beror på hur bindande och krävande vården är. Det finns skillnader mellan kommunerna i vårdarvodets storlek och betalningsklasser.

Till vem?

Till stödet för närståendevård hör tjänster för både dig och din närstående som får vård.

Förutsättningen för att få stöd för närståendevård är att:

- din närstående behöver vård eller annan omsorg hemma på grund av sjukdom, funktionshinder eller annan liknande orsak,
- du är beredd att ta ansvar för vården och omsorgen av din närstående med hjälp av nödvändiga tjänster,
- din hälsa och din funktionsförmåga motsvarar de krav som ställs av närståendevården,
- vården tillsammans med andra nödvändiga sociala tjänster och hälso- och sjukvård är tillräcklig för din närståendes välbefinnande, hälsa och säkerhet,
- den närståendes hem är lämpligt för vård, och
- beviljandet av stöd bedöms vara för din närståendes bästa.

Varifrån, hur?

Stöd för närståendevård beviljas av kommunen. Stöd för närståendevård är en anslagsbunden förmån där kommunen har befogenhet att överväga beviljande. Man kan fråga hos den minnessjukes kommun hureman där ordnar stöd för närståendevård.

Kommunen och du upprättar ett avtal om stödet för närståendevård. I detta avtal ska man bland annat specificera beloppet för vårdarvodet och betalningssättet, din rätt till ledighet och arrangemangen av ledigheten, avtalets varaktighet och hur vårdarvodet ska utbetalas om vården avbryts av ett skäl som beror på dig eller din närstående och som är något annat skäl än hälsoskäl.

ATT BEDÖMA SIN EGEN SITUATION ÄR INTE ALLTID LÄTT. DET ÄR IBLAND SVÅRT ATT IDENTIFIERA NÄRSTÅENDEVÅRD ÄVEN FÖR PROFESSIONELLA.

Följande frågor hjälper dig att fundera över om du är närståendevårdare.

Situationen för en närstående

- Har din närstående blivit sjuk eller fått funktionshinder?
- Har din närståendes karaktär förändrats?
- Är du ofta orolig för din närståendes och din egen livssituation?

En fungerande vardag

- Hjälper du din närstående i vardagliga sysslor?
- Har ansvarsfördelningen i familjen förändrats?
- Har ditt arbete hemma ökat?

Behovet av tjänster och assistans

- Har ärendena till social- och hälsovården och byråerna ökat?
- Behöver du skaffa en tillfällig skötare för din närstående när du inte är närvarande?
- Har du varit tvungen att ordna utrymme för hjälpmedel och vårdutrustning hemma?

Mitt välbefinnande

- Har din egen fritid minskat?
- Har din nattsömn minskat?
- Har ditt eget hälsotillstånd försämrats?
- Hamnar dina egna önskemål och behov i bakgrunden?
- Har din vänskapskrets blivit mindre?

Har du märkt att det som nämns ovan belastar dig?

Om du svarat ja på många frågor, kan din familj kan stå inför en situation för närståendevård eller den har redan börjat.

Kontakta en anställd inom socialservice i din kommun för att ta reda på vilka tjänster ni skulle kunna få som stöd för din familj.

Källa: www.omaishoitajat.fi > omaishoitajalle > tunnista omaishoitotilanne.

Merinformation får du från socialservice i din närståendes hemkommun.

Du bör också besöka webbplatsen för Nätverket för närståendevård, www.omaishoitajat.fi.

Du kan ringa Närståendevårdens rådgivning på numret 020 7806 599 (fast nät 8,35 snt/samtal + 8,83 snt/min och mobilnät 8,35 snt/samtal + 22,32 snt/min) från måndag till torsdag kl. 9–15. Närståendevårdens rådgivning betjänar både närståendevårdare och professionella som arbetar inom närståendevården.

8. OM DET INTE ÄR MÖJLIGT ATT BO HEMMA

KORTTIDSVÅRD

Vad?

Korttidsvård innebär att du bor främst i ditt eget hem, men du tillbringar en i förväg överenskommen tid i en vårdenhets. Målet med korttidsvård är att stödja dig så att du kan bo hemma. Under korttidsvården kan man utvärdera din funktionsförmåga och det gör det möjligt för dig att få tjänster som tillgodoser dina behov hemma. Korttidsvård kan ske regelbundet, till exempel så att du är en vecka per månad i en vårdenhets, eller så kan korttidsvård vara av engångskaraktär, till exempel om du rehabiliteras efter en operation av en höftfraktur.

Korttidsvård ger också stöd och energi till din närståendevårdare, eftersom din vårdare har möjlighet att ta ledigt som vårdaren har rätt till enligt lagen.

För korttidsvård används flera namn, och till exempel intervallvård, skiftvård och periodvård betyder samma sak.

Varifrån, hur?

Kommunen har ansvar för att ordna korttidsvård. Kommunen kan organisera tjänsten antingen själv eller till exempel som inköpstjänst från andra tjänsteleverantörer eller med servicesedel. Kommunen har befogenhet att överväga organiseringen av korttidsvård. Beslutet om att ordna korttidsvård baseras på bedömning av servicebehovet.

En klientavgift kan debiteras för korttidsvården.

Om du vill ta reda på om du kan få korttidsvård, kontakta servicehandledaren i kommunal socialservice och berätta om behovet av korttidsvård.

Mer information får du från socialservicen i din hemkommun.

SERVICEBOENDE

Vad?

Serviceboende avser vanligen socialservice som kombinerar boende i en servicebostad samt tjänster enligt dina behov. Tjänster som ordnas i samband med boendet kan vara exempelvis vård och omsorg, måltids-, klädvårds-, hygien- och städtjänster, samt tjänster som främjar din funktionsförmåga, delaktighet och social interaktion. Helheten organiseras alltid enligt den typ av tjänster du behöver.

Serviceboende kan vara på deltid eller heltid. I intensifierat serviceboende finns vård och omsorg tillgänglig dygnet runt.

Serviceboende kan organiseras enligt både socialvårdslagen och handikappservicelagen och -förordningen. Du har rätt till serviceboende enligt handikappservicelagen och -förordningen om du på grund av ett funktionshinder eller sjukdom behöver en annan persons hjälp med att utföra dagliga sysslor, och detta fortlöpande, vid olika tidpunkter på dygnet eller annars i stor utsträckning.

Varifrån, hur?

Boende i en servicebostad baseras i allmänhet på ett hyresavtal med en tjänsteleverantör. För övriga tjänster som hör till boendet fattar man ett separat beslut i kommunen eller avtal med tjänsteleverantören.

Kommunen har ansvar för att ordna serviceboende. Kommunen kan organisera tjänsten antingen själv eller till exempel som inköpstjänst från andra tjänsteleverantörer eller med servicesedel. Kommunen har befogenhet att överväga beviljande av serviceboende enligt socialvårdslagen. Tjänster till serviceboende enligt socialvårdslagen kan också beläggas med klientavgift. Om du uppfyller förutsättningarna för serviceboende enligt handikappservicelagen måste kommunen alltid ordna

serviceboende för dig. Tjänster vid serviceboende som beviljats enligt handikappservicelagen är också helt gratis.

Observera att du inte kan köa i förväg för plats i serviceboende som ordnas av kommunen, utan tilldelningen av plats baseras på en bedömning av din funktionsförmåga.

Om du vill kan du också göra ett direkt avtal om serviceboende med ett privat servicehus, utan kommunens beslut om att organisera tjänsterna. Då måste du dock betala alla kostnader för serviceboendet själv.

Det är bra att i förväg bekanta sig med de olika alternativen för serviceboende. Du kan använda Minnesförbundets checklista Kriterier för god vård för att säkerställa att dina boendetjänster lämpar sig bättre för dina behov. Checklistan Kriterier för god vård hittar du på Minnesförbundets webbplats, www.muistiliitto.fi > stöd och tjänster > läsning och aktiviteter > kriterier för god vård.

Om du vill ta reda på om du kan få serviceboende av kommunen, kontakta servicehandledaren i kommunens socialservice eller funktionshinderservice och berätta om behovet av serviceboende. För boendekostnaderna kan man söka bostadsbidrag för pensionstagare eller allmänt bostadsbidrag från FPA.

Mer information får du från socialservice eller handikappservice i din hemkommun.

Du kan också bekanta dig med THL:s handbok om funktionshinderservice, www.thl.fi > Handbok för funktionshinderservice > Stöd och service, samt Hälsobyns Ikätalo, www.terveyskyla.fi > Ikätalo.

INSTITUTIONSVÅRD

Vad?

Med institutionsvård avses organisering av vård och rehabiliteringsverksamhet i en enhet för kontinuerlig vård, såsom sjukhus, vårdavdelning på hälsocentral eller äldreboende. Institutionsvård kan ordnas dygnet runt och kontinuerligt, eller till exempel endast under dagtid eller på natten. Serviceboende eller intensifierat serviceboende är inte institutionsvård, trots att det även där finns personal dygnet runt.

I äldreomsorgen strävar man hela tiden efter att minska institutionsvård, och endast ett fåtal människor bor längre till exempel i ett äldreomsom. Utan skäl som grundas på lagen får man inte ordna ditt långtidsboende som institutionsvård. En sådan godtagbar grund kan till exempel vara skäl som relaterar till din hälsa eller säkerhet eller medicinska skäl.

Varifrån, hur?

Institutionsvården ordnas av kommunen. Kommunen fattar beslut om huruvida man ordnar institutionsvård för dig.

En klientavgift kan debiteras för institutionsvården. Klientavgiften för institutionsvården inkluderar både ditt underhåll och de avgifter som uppkommer för vården som du får. Klientavgifterna för institutionsvård påverkas av om du får långtids- eller korttidsvård på institution. Långtidsvård är institutionsvård dygnet runt som har pågått eller väntas pågå längre än tre månader. Korttidsvård på institution skiljer sig från långtidsvård på institution.

Mer information får du från socialservicen i din hemkommun.

VAD KOSTAR DET?

Klientavgiften för korttidsvård beror på antalet vård dagar. Avgiften per vård dag varierar mellan kommunerna. Kontakta socialservice i din kommun för att ta reda på hur mycket en dag i korttidsvård kostar i din hemkommun.

En egen klientavgift har fastställts för vård genom avlösare under närstående vårdarens lagstadgade ledighet. Då får avgiften för vårdtagaren inte överstiga 11,40 euro per vård dag (år 2019).

Avgifterna för serviceboende och intensifierat serviceboende består av klientavgifter för hyran och de tjänster du behöver. Avgifterna för tjänsterna varierar mellan kommunerna. Kommunerna har också befogenhet att överväga hur mycket pengar du ska ha kvar att använda per månad efter avgifter för boende och service. Serviceboende och intensifierat serviceboende ordnas förutom av kommuner även av privata aktörer och organisationer, och de har alla sina egna priser för service.

En fast avgift tas ut för varje vård dag i korttidsvård på institution. Avgiften per vård dag fastställs i förordningen om klientavgifter: år 2019 är den 48,90 euro per vård dag. Avgiften får vara högst 22,50 euro per dag om institutionsvården av vårdmässiga skäl endast sker på dagtid (dagvård) eller endast nattetid (nattvård).

Om du får långtidsvård på institution bestäms avgiften för den enligt din betalningsförmåga. Bedömningen av betalningsförmågan påverkas av dina inkomster och avdrag som görs enligt lagen såsom underhållsbidrag. Avgiften får vara högst 85 procent av din på detta sätt beräknade månadsinkomst, och du måste ha minst 108 euro kvar per månad efter institutionens avgift (år 2019).

I avgiften för långtidsvård på institution kan man också ta hänsyn till skillnaderna i inkomst mellan dig och din eventuella sambo eller maka/make. Om du har en sambo eller en maka/make och dina inkomster är högre, räknas era inkomster ihop och avgiften för långtidsvård på institution får vara högst 42,5 procent av dessa sammanlagda inkomster. Samma månadsbelopp på 108 euro måste du även då ha kvar (år 2019).

9. HJÄLP I PROBLEM-SITUATIONER INOM SOCIALSERVICE OCH I HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN

” Min mamma har en minnessjukdom i tidigt skede och jag var med henne på hälsocentralens jour när man misstänkte en fraktur i hennes handled till följd av att hon ramlat. Jourläkaren frågade mig vad som hade hänt, trots att min mamma försökte och mycket väl hade kunnat berätta om när hon ramlade. Läkaren tittade inte en enda gång min mamma i ögonen och uppmanade mig till slut att ta min mamma till röntgen. Lyckligtvis uppmärksammade röntgenskötaren min mamma bättre i röntgensituationen, och man hittade heller ingen fraktur i handen. Mamma var dock mycket ledsen för läkarens sätt att ignorera henne när läkaren undersökte hennes hand. Mamma hoppas att läkaren inte bemöter andra patienter på samma sätt och funderar nu vad hon kan göra åt detta.”

ANMÄRKNING

Vad?

En anmärkning är ett officiellt sätt att berätta om ditt missnöje med service eller bemötande i socialservice eller hälsovård. En anmärkning förutsätter inte att du har fått ett beslut som kan överklagas. Du kan också göra en anmärkning om andra missförhållanden, såsom olämpligt språk eller annat otrevligt bemötande.

En anmärkning är det första steget för att ingripa i ett missförhållande som du har upplevt. Tack vare anmärkningen går informationen om missförhållandet till ledningen för verksamhetsenheten och det är möjligt för dem att fixa det. Enligt lagen ska verksamhetsenheten lämna ett skriftligt svar på anmärkningen inom rimlig tid. En rimlig tid är ca 1–4 veckor.

Hur, vart?

Gör en skriftlig anmärkning. Du kan använda en färdig blankett för att göra en anmärkning, men du kan också upprätta den i fri form. Det viktiga är att du berättar vad som har hänt, var och när, varför du är missnöjd med det som hände och hur du vill att detta hanteras.

Skicka anmärkningen till verksamhetsenheten där du märkte missförhållandet. Det kan till exempel vara hälsocentralen där du vårdas eller servicehuset där du bor. En anmärkning om kommunala sociala tjänster kan också lämnas till den kommunala myndigheten som ansvarar för socialservice.

Vem?

En anmärkning kan göras av vem som helst, även till exempel din närstående eller anhörig, din intressebevakare eller fullmäktige. Om anmärkningen ges av en annan person för din räkning, är det bra att ge personen en fullmakt för att göra en anmärkning och att ta emot svaret på anmärkningen. En sådan fullmakt bifogas vanligen som en del av den färdiga anmärkningsblanketten. En person som gör en anmärkning för din räkning utan en officiell fullmakt kan kanske inte få konfidentiella uppgifter om dig i svaret som ges på anmärkningen, såsom uppgifter om din vård.

Mer information Socialombudsmannen ger råd och hjälper till att göra en anmärkning om sociala tjänster och patientombudsmannen om hälso- och sjukvård. Läs mer detaljerat om deras uppgifter på s. 49 i denna guide.

KLAGOMÅL TILL TILLSYNSMYNDIGHETEN FÖR SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSSEKTORN

Vad?

Ett klagomål är ett annat sätt att berätta om missförhållanden inom socialtjänsten eller hälso- och sjukvården. Du kan anföra klagomål både till en offentlig och privat enhet för sociala tjänster eller hälso- och sjukvård, till exempel hemvård, servicehus eller hälsocentral. Klagomålet skickas till myndigheten som övervakar verksamheten som på så sätt får information om missförhållandet och kan ingripa. Ett klagomål förutsätter inte att du har fått ett beslut som kan överklagas. Du kan också anföra klagomål även om du redan har gjort en anmärkning om samma sak tidigare.

Innan du anför klagomål är det bra att diskutera om missförhållandet som du upplevt med anställda och ledningen på verksamhetsenheten. I allmänhet är det bra att också framställa en anmärkning före ett klagomål.

Hur, vart?

Lämna in ett skriftligt klagomål. Endast med tillstånd av tillsynsmyndigheten kan klagomålet göras muntligt. För ett klagomål kan du använda

en färdig blankett eller skriva den i fri form. I klagomålet ska du berätta vilken åtgärd, vilket förfarande eller vilket beslut klagomålet gäller och varför du anser att förfarandet är felaktigt. Ju mer exakt du berättar, desto lättare blir det för tillsynsmyndigheten att utreda saken. Berätta om du kan när missförhållandet inträffade och vem klagomålet gäller (t. ex. myndighet, verksamhetsenhet). Dröj inte med klagomålet i onödan. Över två år gamla klagomål utreds i allmänhet inte.

Skicka klagomålet till det lokala regionförvaltningsverket (AVI) eller Valvira. De flesta klagomålsärenden granskas av regionförvaltningsverket. Valvira utreder fall som är principiellt viktiga eller vittsyftande. Dessutom undersöker Valvira klagomål inom hälso- och sjukvård där det finns misstanke om att vårdfel har lett till patientens död eller svåra bestående funktionshinder. Om du skickar klagomålet till fel tillsynsmyndighet kommer det att överföras till rätt myndighet.

Tillsynsmyndigheten ger beslut med motivering på klagomålet. Som ett resultat av klagomålet ger tillsynsmyndigheten vanligtvis vägledning och råd till verksamhetsenheten, gör enheten uppmärksam på kraven i lagen

eller ger verksamhetsenheten en anmärkning. I allvarliga fall kan tillsynsmyndigheten också ålägga verksamhetsenheten att korrigera sin verksamhet eller till och med förbjuda eller tillfälligt avbryta en fortsatt olaglig verksamhet med risk för böter.

Vem?

En anmärkning kan göras av vem som helst, även till exempel din närstående eller anhörig, din intressebevakare eller fullmäktige. Om ett klagomål som gäller dig görs av en person som inte annars har rätt att få information om din vård, är det bra att ge honom/henne en fullmakt för att anföra klagomålet och för att ta emot beslut om det. En sådan fullmakt bifogas vanligen som en del av den färdiga klagomålsblanketten. Klagomålet utreds även utan fullmakt, men då kan man inte skicka handlingar eller beslut av tillsynsmyndigheten till den som anfört klagomål för din räkning.

Mer information Regionförvaltningsverket, www.avi.fi.

Tillstånds- och tillsynsverket för social och hälsovården Valvira, www.valvira.fi.

Socialombudsmannen ger råd om dina rättigheter i sociala tjänster och patientombudsmannen i hälso- och sjukvård. Läs mer detaljerat om deras uppgifter på s. 49 i denna guide.

PATIENTSKADEANMÄLAN

Du kan söka ekonomisk ersättning för patientskada genom att göra en skadeanmälan. Patientskada avser sjukdom, skada, annan försämring av hälsan eller dödsfall som orsakats patienten i samband med hälso- eller sjukvård. Anmälan om patientskada görs till Patientförsäkringscentralen genom att fylla i en skadeanmälningsblankett. Blankett och anvisningar för att göra en skadeanmälan finns på Patientförsäkringscentralens webbplats. Patientombudsmannen kan hjälpa dig och ge dig råd vid en patientskadeanmälan.

Mer information får du på Patientförsäkringscentralens webbplats, www.pvk.fi.

Lagstiftningen om patientskador förnyas 1.1.2021, då den nya patientförsäkringslagen ersätter patientskadelagen.

JUSTITIEOMBUDSMANNEN OCH JUSTITIEKANSLERN

Du kan anföra klagomål till riksdagens justitieombudsman eller justitiekansler om du misstänker att en myndighet har agerat i strid med lagen. Vem som helst kan anföra klagomål till justitieombudsmannen eller justitiekanslern, även om förfarande av myndighet som gäller en annan person. I klagomålet behöver du inte kunna rättsligt motivera ditt ärende eller använda en jurist till hjälp. Klagomålet ska lämnas skriftligt. Du kan använda blanketten som finns på justitieombudsmannens eller justitiekanslerns webbplats, men du kan också anföra klagomål i fri form eller per e-post.

Ytterligare information: Riksdagens justitieombudsman, www.oikeusasiamies.fi.

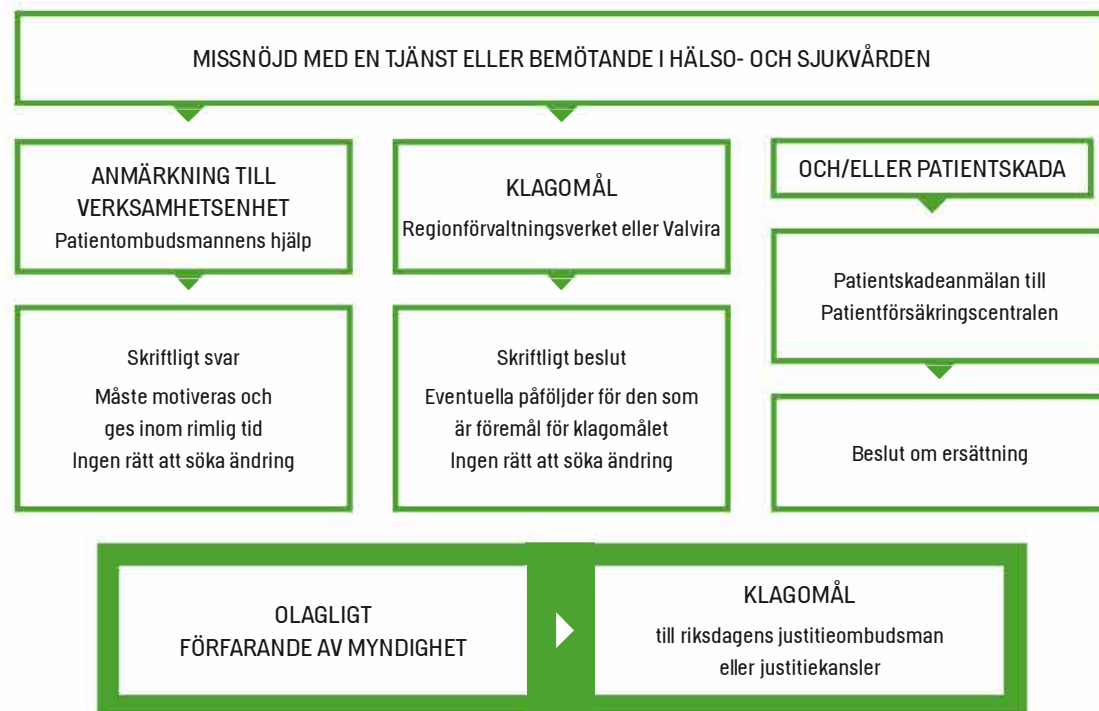
Statsrådets justitiekansler, www.okv.fi.

”Min maka har en minnessjukdom och därför har hon svårigheter att uppfatta vid vilken busshållplats hon ska gå av och i vilken riktning hon ska gå från hållplatsen. Vi fick ett tips om att vi har möjlighet att få färdtjänst på grund av minnessjukdomen enligt handikappservicelagen och därför gjorde vi en sådan ansökan. De ringde till mig från handikappservice och sade att minnessjuka personer inte beviljas färdtjänster och att vår ansökan inte handläggs längre. Vi uppmanades att kontakta servicehandledaren i kommunens socialservice. Vi fick inget skriftligt beslut, och jag har funderat om allt gick rätt till?”

SOCIALSERVICE: ANMÄRKNING OCH KLAGOMÅL

HÄLSO- OCH SJUKVÅRD: ANMÄRKNING, KLAGOMÅL OCH PATIENTSKADEANMÄLAN

SÖKANDE AV ÄNDRING

Vad?

Sökande av ändring betyder som ordet antyder att du söker ändring av ett beslut som du har fått. Det kan till exempel gälla ett beslut om beviljande av en socialtjänst eller förmån som fattats av en kommunal myndighet eller ett domstolsbeslut. Sökande av ändring är den enda process genom vilken du kan få en ändring i beslutet. Tillsynsmyndigheterna kan till exempel inte på grund av klagomål ändra ett beslut som du har fått.

För att du ska kunna söka ändring måste myndigheten ge dig ett beslut som du söker ändring i. Enligt lagen måste ett skriftligt, motiverat beslut alltid utfärdas för att bevilja eller avslå till exempel en kommunal socialtjänst. Om myndigheten meddelar till exempel per telefon att tjänsten inte har beviljats, kom ihåg att kräva ett skriftligt beslut. Utan skriftligt beslut och motivering till det är det praktiskt taget omöjligt för dig att söka ändring av ett beslut som du har fått.

Hur, vart?

Det finns exakta bestämmelser om hur sökande av ändring ska göras, till vilken myndighet och inom vilken tid. Om du inte följer dessa regler kan ditt sökande av ändring lämnas utan handläggning. Beslut som du får ska alltid åtföljas av anvisningar för sökande av ändring av just det beslutet. Följ dessa anvisningar. Om du inte har fått dessa anvisningar, kontakta myndigheten som utfärdade beslutet och be om anvisningar. Du har alltid rätt att få anvisningarna skriftligt.

Omprövning är vanligtvis det första steget i sökande av ändring av ett beslut från en kommunal myndighet. Begäran om omprövning av ett beslut om till exempel en kommunal socialtjänst ska du göra till det organ som svarar för sociala tjänster, vilket kan vara till exempel

kommunens social- eller grundtrygghetsnämnd. Gör begäran om omprövning skriftligt och ange där det beslut som du vill ändra, hurdan ändring du begär och motivera ditt krav. Myndigheten som mottar din begäran handlägger den och utfärdar ett beslut.

Beslut av kommunal myndighet gällande begäran om omprövning kan i allmänhet överklagas till förvaltningsdomstolen. Anvisningar om hur man söker ändring ska medfölja beslutet. Om du vill söka ändring av förvaltningsdomstolens beslut behöver du i allmänhet ansöka om besvärstillstånd hos högsta förvaltningsdomstolen. I vissa fall får du dock alltid överklaga ett beslut av förvaltningsdomstolen till högsta förvaltningsdomstolen.

Vem?

Beslutet att begära omprövning kan fattas av den person som berörs av beslutet eller vars rättighet, förpliktelse eller bästa som omedelbart påverkas av beslutet. Begäran om omprövning som gäller till exempel en socialtjänst kan du göra om du har ansökt om en socialtjänst till dig själv. Om du inte kan begära omprövning själv kan du ge en annan person fullmakt att göra det för din del. Då måste begäran om omprövning medföljas av en fullmakt om detta.

Du behöver inte nödvändigtvis hjälp av en advokat för att göra en begäran om omprövning, men du kan be en advokat att hjälpa dig om du vill. Det är bra att ha hjälp av en advokat åtminstone när du anför ett klagomål till förvaltningsdomstolen eller till högsta förvaltningsdomstolen. I dessa fall kan du också få rätts hjälp från staten om du är låginkomsttagare.

Mer information och hjälp får du i rätthjälpsbyråerna, www.oikeus.fi > rätthjälp.

SÖKANDE AV ÄNDRING

BESLUT OM KLIENTAVGIFT

Kommunen måste också fatta beslut om klientavgifter som tas ut för tjänsten. Du har därför rätt att få ett skriftligt och överklagbart beslut även om klientavgifter. Du ska även få ett beslut om du får sänkt klientavgift på grund av din ekonomiska situation eller om man inte tar ut någon avgift alls. Man kan söka ändring på beslut om klientavgift på samma sätt som på beslut om att en socialtjänst beviljas.

TJÄNST SOM BETALATS SJÄLV ELLER KÖPTS MED SERVICESEDEL

När du köper sociala tjänster själv av en privat tjänsteleverantör eller använder en service-sedel, ingår du ett avtal med denne om tjänsterna. Detta avtal kan du inte överklaga på samma sätt som beskrivits ovan. I stället betraktas du som konsument i denna situation, vilket innebär att du skyddas av konsumentskyddslagens bestämmelser.

Om du stöter på problem i en sådan situation, till exempel om du upplever att social-, rehabiliterings- eller hälsovårdstjänsten som du fått inte motsvarar överenskommelsen, kan du kontakta konsumentrådgivningen. Där får du hjälp och råd om hur du ska hantera situationen. Du kan också föra ärendet till handläggning av konsumenttvistenämnden.

Kontaktuppgifter till konsumentrådgivningen finns på Konkurrent- och konsumentverkets webbplats, www.kkv.fi > konsumentrådgivning.

En tvist som rör ett avtal kan i sista hand prövas av tingsrätten. Innan du gör detta rekommenderas du att söka rättshjälp från rättshjälpsbyrån eller av en privat advokat

ANSÖKAN

till exempel en kommunal tjänst eller förmån

SKRIFTLIGT BESLUT

Anvisningar för begäran om omprövning bifogas (vart och när begäran om omprövning måste göras)

BEGÄRAN OM OMPRÖVNING

till instans som ansvarar för kommunal socialservice och hälso- och sjukvård (t. ex. grundtrygghetsnämnden)

SKRIFTLIGT BESLUT

Anvisningar för klagomål (vart och när klagomålet ska göras)

BESVÄR

till förvaltningsdomstolen

SKRIFTLIGT BESLUT

BESVÄRSTILLSTÅND + BESVÄR

till högsta förvaltningsdomstolen

SKRIFTLIGT BESLUT

Du kan överklaga ett beslut från FPA enligt anvisningar om sökande av ändring som medföljer beslutet. Mer information finns på FPA:s webbplats, www.kela.fi > Ändringssökande.

HJÄLP FRÅN VEM?

Socialombudsmannen

Vem?

Socialombudsmannen är en person som informerar och ger råd om ställning och rättigheter för en klient hos socialservice och som främjar att klientens rättigheter inom socialservice förverkligas. Om du är klient hos socialservice ger socialombudsmannen dig råd om frågor som rör din ställning och dina rättigheter samt ger råd och hjälper dig att göra en anmärkning. Dessutom informerar socialombudsmannen i allmänhet om klienternas rättigheter inom socialservice och övervakar att de förverkligas i kommunen. Socialombudsmannen varken fattar eller ändrar beslut som gäller dig och beviljar dig inte tjänster eller förmåner. Socialombudsmannens tjänster är avgiftsfria.

Var?

Varje kommun måste utse en socialombudsman. Samma person kan fungera som socialombudsman i flera kommuner, eller fungera som både patient- och socialombudsman. Du får vägledning och råd av socialombudsmannen, oavsett om du är klient hos offentlig eller privat socialservice.

Många kommuner har information om kommunens socialombudsman på sin webbplats. Du kan också be om kontaktuppgifter till socialombudsmannen till exempel genom att ringa kommunens telefonväxel.

Patientombudsman

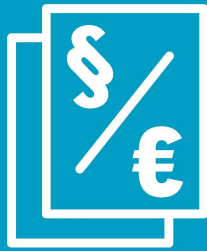
Vem?

Patientombudsmannen är en person som informerar och ger råd om patientens ställning och rättigheter samt arbetar för att patientens rättigheter uppfylls i hälso- och sjukvården. Om du är patient får du och dina närstående hjälp av patientombudsmannen till exempel för att göra en anmärkning och patientskadeanmälan och informerar dig annars också om patientens rättigheter. Patientombudsmannen kan inte ta ställning till innehållet i din vård eller om ett vårdfel har begåtts i din vård. Patientombudsmannens tjänster är avgiftsfria.

Var?

Varje verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, liksom alla andra verksamhetsenheter som erbjuder hälso- och sjukvårdstjänster, ska utse en patientombudsman. Sådana verksamhetsenheter är till exempel hälsocentraler och sjukhus, men även vårdhem som erbjuder hälso- och sjukvårdstjänster. En person kan utses till patientombudsman för flera verksamhetsenheter. Du har rätt att vända dig till patientombudsmannen oavsett om du vårdas i en offentlig eller privat verksamhetsenhet för hälso- och sjukvård.

Om du inte är säker på vem som är patientombudsman i verksamhetsenheten där du är patient, fråga personalen. Ofta finns information om patientombudsmannen på verksamhetsenhetens webbplats.

10. INTRESSEBEVAKNING

” Min far har alltid skött sina ekonomiska angelägenheter på ett noggrant sätt. Därför var det lite sorgligt att upptäcka att han när minnessjukdomen fortskred inte längre insåg betydelsen av räkningar och förfallodagar, och betalningspåminnelser började komma om bland annat hyror och elräkningar. När min far fick minnessjukdomsdiagnosen, försökte jag ta upp frågan om att göra en intressebevakningsfullmakt. Men han fick aldrig det gjort. Så jag gjorde en anmälan till magistraten om behovet av intressebevakning för min far, eftersom jag var rädd att han skulle vräkas på grund av obetalda hyror. Till en början motsatte sig min far att en intressebevakare skulle utses, för han var rädd att en främmande människa skulle börja bestämma över honom. När han fick veta att jag som hans dotter skulle bli hans intressebevakare och hjälpa honom att betala räkningarna, förhöll han sig positiv till saken. Som intressebevakare för min far har jag nu ändrat hans regelbundna räkningar till e-fakturor, och oron över obetalda räkningar har i stort sett försvunnit.”

Vad?

Intressebevakning avser sådan skötsel av dina ärenden som grundas på domstols- eller magistratbeslut om att utse en intressebevakare. Intressebevakning skiljer sig från en intressebevakningsfullmakt, och de två omfattas av bestämmelser i två olika lagar. En intressebevakaren har flera skyldigheter som en person med intressebevakningsfullmakt kanske inte har, till exempel en årlig förpliktelse att redovisa. Intressebevakaren har vissa situationer också mer begränsad rätt att agera för din räkning; intressebevakaren får till exempel under inga omständigheter donera din egendom.

Oftast utser man en intressebevakare att ta hand om dina ekonomiska angelägenheter när du inte kan göra det själv, till exempel på grund av sjukdom. Intressebevakaren kan få även andra uppgifter, till exempel angående personliga frågor om du inte kan förstå innebörden av beslut som fattas. Sådana personliga frågor gäller till exempel din vård eller ditt boende. En intressebevakare kan också utses att sköta ett enstaka ärende, till exempel i en situation där fullmäktige som du tidigare har utsett, är förhindrad att representera dig i en viss situation, till exempel vid arvskifte.

När?

Enligt lagen kan en intressebevakare endast utses till dig om du inte kan övervaka dina intressen eller sköta ärenden som gäller dig själv eller din egendom, och dessa ärenden kräver att någon sköter dem och att de annars inte blir skötta.

Det är alltid den sista utvägen att utse en intressebevakare. Detta innebär att man inte utser en intressebevakare om man kan sköta dina angelägenheter på ett enklare sätt, till exempel med hjälp av dina närstående eller anhöriga eller genom en intressebevakningsfullmakt.

Vem?

Man kan antingen utse en allmän intressebevakare som arbetar på en intressebevakningsbyrå eller en annan lämplig person för uppgiften, till exempel din närstående eller anhörig. Beslutet om vem som utses till intressebevakare fattas av den myndighet som beslutar om intressebevakning, det vill säga domstol eller magistrat. Man måste inte bli intressebevakare om man inte vill.

Hur?

I de flesta fall tar man upp frågan om att utse en intressebevakare på grund av att magistraten får in en ansökan eller anmälan om ärendet. Du kan själv lämna ansökan när du förstår innebörden av intressebevakning och du föreslår en intressebevakare till dig själv. Anmälan om ditt behov av intressebevakning kan göras av vem som helst som är orolig för hur dina angelägenheter tas om hand, till exempel vårdpersonal eller en närstående.

Magistraten utreder ditt behov av intressebevakning utgående bland annat från läkarutlåtande om ditt hälsotillstånd och vid behov från socialarbetarens utlåtande eller till exempel information från utsködningsmyndigheten eller banken. Magistratens representant utreder din åsikt antingen genom att träffa dig personligen eller genom att skicka en blankett för hörande där du kan skriva din åsikt angående utnämning av intressebevakare. Vid behov skickar magistraten blanketterna även till dina närstående. Genom hörandet klarlägger magistraten din situation och hur dina angelägenheter ska skötas och om det finns problem med hanteringen av dina ärenden. Samtidigt utreder magistraten om någon av dina närstående är lämplig och villig att fungera som din intressebevakare.

Beslutet att utse en intressebevakare fattas av antingen domstol eller magistrat. Magistraten kan fatta beslut om intressebevakare endast då intressebevakningsärendet kommer upp efter din egen ansökan. I annat fall gör magistraten en ansökan till tingsrätten om att utse en intressebevakare om man bedömer att du behöver en intressebevakare som sköter dina ärenden. I sådana fall avgörs frågan av tingsrätten, som utfärdar ett beslut i ärendet. När ärendet handläggs i tingsrätten får du anlita advokat och det är möjligt att få rättshjälp i handläggningen av frågan.

Om du är missnöjd med tingsrättens eller magistratens beslut, kan du överklaga det om du vill. Om du överklagar ska du agera enligt anvisningar som du får med beslutet och man rekommenderar att anlita advokat.

Mer information Från magistraterna får du mer information om att utse och vara intressebevakare: www.maistraatti.fi > tjänster > förmyndarverksamhet.

Magistraterna övergår från början av år 2020 till att bli en del av den nya Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Kontrollera då den nya myndighetens kontaktuppgifter.

MINA RÄTTIGHETER -CHECKLISTA

	Redan ordnat!	Ordnar det utan dröjsmål!	En sak för framtiden!
Bedömning av servicebehov s. 5			
Serviceplan s. 6			
Anpassningskurs s. 11			
Rehabilitering s. 11			
Kontakt med minnesföreningen s. 12			
Understödd semester s. 12			
Bostadsbidrag för pensionstagare s. 14			
Vårdbidrag för pensionstagare s. 14			
Skatteavdrag s. 14			
Intressebevakningsfullmakt s. 17–18			
Fullmakt s. 19			
Kontoarrangemang s. 19			
Vårdvilja s. 19–20			
Hemtjänst s. 22–23			
Hjälpmedel för medicinsk rehabilitering s. 23			
Ändringar i bostaden s. 23–26			
Personlig assistent s. 28–29			
Färdtjänster s. 29–30			
Parkeringstillstånd för bil s. 31			
Skattebefrielse för fordon s. 31			
Minneskompis® s. 33			
Dagverksamhet s. 33–34			
Stöd för närståendevård s. 36–37			
Korttidsvård s. 39			
Serviceboende s. 39–40			

EGNA ANTECKNINGAR

This image shows a full page of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a template for handwriting practice or general note-taking. There are no margins, text, or other markings on the page.

KOM MED BLI MEDLEM

Bli medlem i minnesföreningen som finns närmast dig.

Minnesförbundet rf, Böletået 9 B, 00240 Helsingfors, tfn 09 6226 200

www.muistiliitto.fi

© Muistiliitto 2019

Guiden har utarbetats med stöd av social- och hälsovårdsministeriet genom Veikkaus intäkter

